

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі, сучаснасці, сабе!

Дадатак да літаратурна-мастацкага часопіса «Малодосць»

МАЙ – ЧЭРВЕНЬ

Выдаецца са снежня 1924 года.

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Выходзіць адзін раз у два месяцы.

Галоўны рэдактар **Алена МАСЛА**

Рэдактары аддзелаў: **Арцём КАВАЛЕЎСКІ,**
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ, **Галіна ПШОНИК**
Дызайнер **Руслан НАЙДЗЕН**

Мастацкі рэдактар

Віктар КАЛІНІН

Тэхнічнае рэдагаванне і вёрстка

Любові КАСЦЮКЕВІЧ

Стыльрэдактар Яна ЯВІЧ

**Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.
Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не лічываецца.
Пры перадруку спасылка на «Бярозку» абавязковая.**

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарава, 19,
«Бярозка». E-mail: bjarozka@mail.ru. Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.

Падпісана да друку 10.06.2010. Фармат 70 x 100 ¹/₁₆. Папера афсетная.
Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,20. Ул.-выд. арк. 5,45.
Тыраж 1402 экз. Заказ 1369.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства

«Выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79.

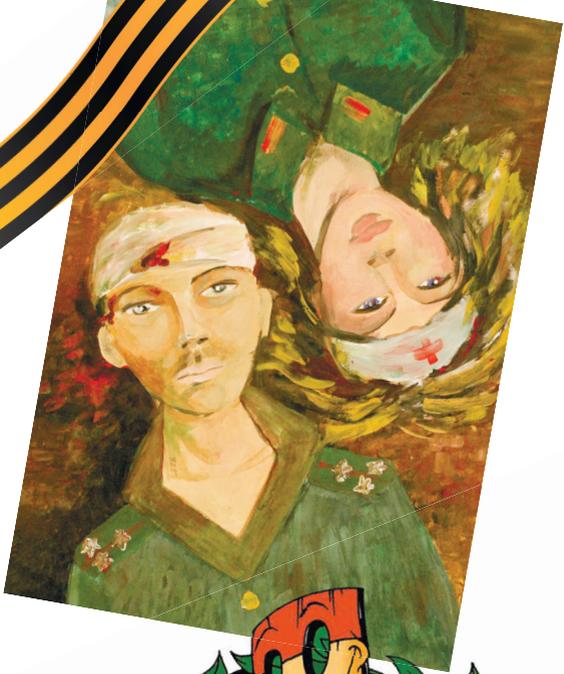
ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бярозка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ.

Рэг. нум. 210.

© «Бярозка», 2010.

**Заснавальнікі – Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»**

Памяць
ПРАЗ БУРЫ І ЛІЎНІ САЛДАЦКАГА ЛЁСУ 4

Проза
РЭПЕТЫЦЫЯ. МАЛЕНЬКАЯ АПОВЕСЦЬ 8
Андрэй ФЕДАРЭНКА

Цыжжасці росту
**ДАЛЁКІЯ БЛІЗКІЯ,
АБО ШТО ТАКОЕ СЯМЕЙНЫ ГВАЛТ? 22**
Вера ЕРМАКОВА

Верасок
МАЯ ПРЫГОЖАЯ МЯСЦІНА. Вершы 25

АКВАРЫУМ. Апавяданне 26
Алеся ГРЭЧКА

ЕДУ, ЕДУ... Вершы 34
Янка ВЛАДЫКА.

Пытанне з пясочніцы
ПЯЦІМІНУТКА МАРОЖАНАГА 28
Алена ГАЛАЙ

**РЫХТУЙ ВАЛЁНКІ ЛЕТАМ.
Вынікі творчага конкурсу 31**

Міні-плакат 32-33

Краіна замкаў
ВЕЛІЧ І ТРАГЕДЫЯ ГАЛЬШАН 35
Яраш МАЛІШЭЎСКІ

Эўрыка
ПА СЛЕДЗЕ КАМЕТЫ ХОЛМСА 38
Канстанцін ЦЫРКУН

IQ-клуб

**42 АГНЯ СЕРГІЮК: «ЛЁГКА СТАВІЦЦА ДА ПРАБЛЕМ
І ЛЁГКА ІХ ВЫРАШАЦЬ»**

Дар'я КАСТЭНКА

46 «ПАГРУЖАЕМСЯ» Ў МІКІ-МАУСА

47 «ВЫЧВАРАЛАЎКІ»

Кінавока

**48 АЛЯКСАНДР КАНАНОВІЧ:
«Я ЗАДОВОЛЕНЫ НЕ ВЫНІКАМ, А ПРАЦЭСАМ»**

Воля ЧАЙКОЎСКАЯ

Дынамік

51 «ВІТАМІНКІ» АД «СТАРОГА ОЛЬСЫ»

Вольга НАВАЖЫЛАВА

**56 ЛЕКІ АД МЕЛАНХОЛІІ – БЕЗ РЭЦЭПТУ!
ВІКТАРЫНА**

Гумар

57 СМЕХ – ДАР БОЖЫ

Уладзімір ЛІПСКІ

Сучасны этыкет

60 МОЙ МАБІЛЬНІК ЗАЎСЭДЫ СА МНОЙ

Вера ЕРМАКОВА

Ручкі не ў кручкі

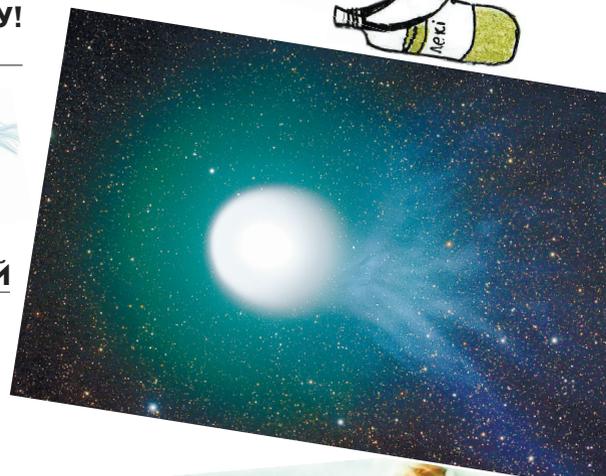
62 ПАДАРОЖЖА Ў КРАІНУ ЛЯЛЕК

Алена МАСЛА

Свята

**64 КАРАЛЕЎНА ЖАБКА,
А ТАКСАМА ЖАБУРЫННЕ, АПАЛОНІКІ
І РАПУХІ**

Галіна БУЯШОВА

ПРАЗ БУРЫ І ЛІЎНІ САЛДАЦКАТА ЛЁСУ

Максім ТАНК

* * *

«Ніхто не забыты,
Нішто не забыта...»
Мінаюць, праносяцца
Дзесяцігоддзі,
А мы і дагэтуль –
Сяўцы, следапыты –
На пераараных
Акопах знаходзім

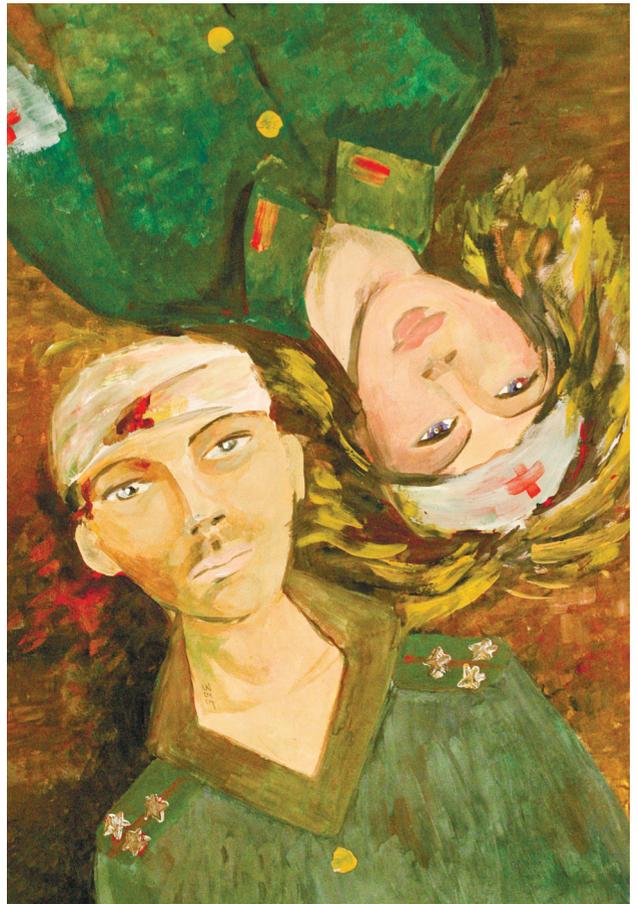
Парослыя травамі
Песні, паданні,
У гільзах пераржавелых
Патронаў
Крывёю напісаных
Завяшчанні,
Збытыя ў ваенкаматах
Імёны.

О, колькі яшчэ
Пра гады штармавыя
Палаючай праўды
Нікім не адкрыта,
Каб сталі праўдзвымі
Словы святыя:
«Ніхто не забыты,
Нішто не забыта...»

Салдацкі ранец

Нахлусіў жа нейкі чорт,
Што кожны салдат
У сваім ранцы носіць
Жазло маршала.

А мы пасля бою,
Калі дрыготкімі,
Заскарузлымі пальцамі
Развязвалі свае ранцы,
Больш за ўсё шукалі:
Хто жменьку махоркі,
Хто скарынку хлеба,
Хто зачытанае пісьмо з дому –
Працяг свайго жыцця.

«Пасля бою». Кіра МАІСЕНКА, г. Капінкавічы

Паштоўка

Безліч кіламетраў
 Франтавога грому,
 Штармавога ветру,
 Не знаючы стомы,
 Па шляхах зямлі
 Мы з табой прайшлі,
 Ад нягодаў зімніх
 На начных прывалах
 Шынялём адным нас
 Доля накрывала.
 З конаўкі адной нас
 Частавала гойна,
 Раны нам гаіла,
 Песнямі здружыла.
 І таму ні леты,
 Ні ліхія сілы
 Нашай дружбы гэтай
 Не змаглі асіліць.
 І я рады, братка,
 Што ў сваёй краіне
 Ў спадчыну нашчадкам
 Мы яе пакінем.

«Мапады баец». Дзяр'я ЧЭПІКАВА, г. Гомель

«Блакадны горад».

6 Анатолий ВЯРЦИНСКИ

Перад братняй магілай

Мы так яе і называем – братняй.
Гаворыць звычай, даўні і святы,
што паўшыя на полі ратным
і разам пахаваныя – браты.
Што ж, ёсць у гэтым праўды доля.
Яны зляглі ад куль адных.
І ў доле, як у дружным доме,
нішто не падзяляе іх.
Там – цішыня.

Там – мір і згода.
Ляжаць, плячо ў плячо, рады.

Не знае мёртвая прырода
варожасці! Яны – браты.
Яны – браты...

Стаю перад пагоркам,
які магілай братняю завём,
нібы стаю перад пытаннем
горкім:
«А ці па-брацку мы ў жыцці
жывём?»

Нервы

Позна! Выйшлі з-пад кантролю.
У стыхію сваю ўвайшлі,
увайшлі ў сваю ролю,
сябе, сілу сваю знайшлі.

Позна! Разышліся нервы.
Пачынаюць свае манеўры.
Пачынаюць зноў яны
рыхтавацца да вайны.
Агнявую моц патройваюць,
ваяўніча сябе настройваюць.
Позна! Нервы – на ўзводзе!
Не паможа болей бром.
Такі бром яшчэ не знойдзен,
каб спыніць іх...

Выбух! Гром!
І ляцяць аж пад аблокі
ва ўстрывожанай цішы
супакою твайго абломкі
ды асколкі тваёй душы.

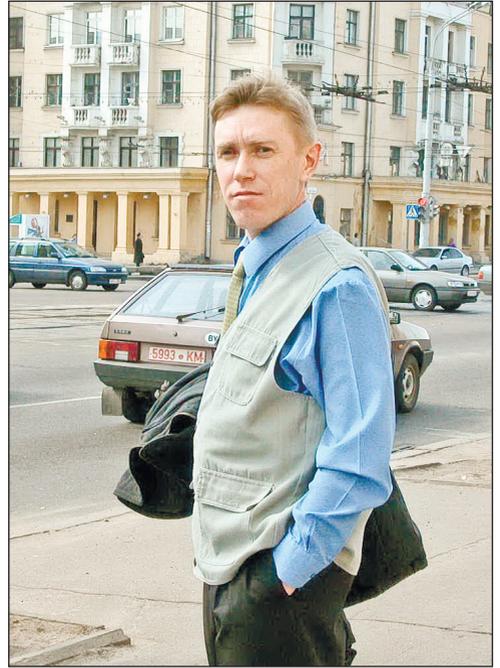

«Падарунак шчасця». Дар'я ТАРАСЕВІЧ, г.

Андрэй ФЕДАРЭНКА

- Аўтар шасці кніг прозы.
- Усё жыццё марыў стаць пісьменнікам, але яму здавалася, што не стане ім ніколі.
- Адзін з самых вядомых прадстаўнікоў рэалістычнай плыні ў сучаснай беларускай літаратуры.
- Перш чым стаць пісьменнікам, працаваў мулярам, транспартным рабочым і бібліятэкарам.
- Напісаў для дзяцей і падлеткаў прыгодніцкія аповесці «Шчарбаты талер» і «Афганская шкатулка», але сябе лічыць «дарослым» пісьменнікам і для дарослых піша значна больш.
- Любіць з'язджаць на вёску,

Фота Канстанціна ДРОБАВА

каб хадзіць у грыбы ці вудзіць рыбу.

- Не чытаў кніг пра Гары Потэра і сцвярджае, што ніколі ў жыцці чытаць не будзе.
- Яго апавяданні перакладзены на англійскую, іспанскую, французскую, нямецкую, польскую, румынскую, рускую і туркменскую і іншыя мовы.
- З асалодай чытае скандынаўскую дзіцячую літаратуру.
- Пакуль едзе ў метро, можа прыдумаць кавалак апавядання ці мініяцюру, а дома начыста запісаць.
- Вядзе ЖЧ – <http://an-drej.livejournal.com/>.

Маленькая аповесць

Андрэй ФЕДАРЭНКА

ПРАЛОГ

Пад канец трэцяга ўрока дзверы ў 8 «А» класе прачыніліся, зазірнула маладая практыкантка Ліза Сасноўская – яна ж кіраўніца школьнага драмгуртка – і, папрасіўшы ў настаўніка прабачэння, зрабіла аб'яву:

– Каця і Аксана, на перапынку, калі ласка, збіраемся ў актавай зале! Абавязкова, бо прыйдзе сам завуч, – дадала яна, знікаючы.

Празвінеў званок. Удзельніцы драмгуртка Каця Аляшкевіч і Аксана Гамола хуценька збеглі на першы паверх і ўвайшлі ў гулкую актавую залу. Сапраўды, завуч Андрэй Адамавіч ужо сядзеў на адным з крэслаў у першым радзе, перад сцэнаю, трымаючы ў руцэ нейкую паперчыну, і размаўляў з Лізай Сасноўскай.

– Праходзьце, сядайце! – убачыўшы дзяўчынак, запрасіла Ліза.

– Нічога, мы пастаім...

У гэты момант у дзвярах адзін за адным з'явіліся яшчэ ўдзельнікі – тры хлопчыкі са старэйшых класаў: светлавалосы хударлявы Антон, рэдактар школьнай насценгазеты, паэт, футбаліст і вялікі выдумляльшчык, Віця – невысокі, таўсматы, добры (заўсёды дасць спісаць), і Мікола – круглы выдатнік і разам з тым чамусьці надзвычай сарамлівы.

– Усе ў зборы? – спытаў у Лізы завуч.

– Яшчэ павінен быць хлопчык, але захварэў.

- 10 – Ну што ж, хопіць і гэтых.
 Вучні паўкругам абступілі завуча. Той зірнуў у паперку і пачаў:
- Значыць, справа такая. Пазванілі мне толькі што з гарана. Праз тыдзень плануецца агляд-конкурс на лепшую пастаноўку сярод школьных драмгурткоў. Умовы... Зараз паглядзім умовы. Першая, яна ж галоўная, – каб пастаноўка была арыгінальная. Што азначае – прыдуманая або калектыўная, або аўтарам – кімсьці з нашых вучняў... Я думаю, такія знойдуцца. Умова другая – пастаноўка павінна быць арыгінальная ў прамым значэнні, павінна... так сказаць... розніцца ад сцэнак, што будуць паказаны на аглядзе іншымі школамі.
- Яе трэба напісаць нам самім? – спытаў Антон.
- Вось іменна. Я думаю, гэта павінна быць нешта без цімураўцаў, без чырвоных гальштукаў, без ералашаўскіх пашлаватых школьных гісторыек-анекдотаў... Але разам з тым – каб было нешта сучаснае. Без псеўдафальклору, без рознага сюсюкання, бабак-ёжак і кашчэяў. Усё гэта адразу прыходзіць у галаву, і ўсё гэта лёгка могуць прыдумаць і ў іншых школах.
- Практыкантка Ліза Сасноўская пераглянулася з вучнямі.
- Можа...
- Можа, нешта нацыянальнае? – перабіў яе завуч. – Каб быў падыходзіць гісторыі і разам з тым – павевы сучаснасці. Ну і мараль, само сабою... Гэта абавязкова. Каб кожны знаходзіў у гістарычным сюжэце штосьці сваё, сённяшняе. Дарэчы, ніколі не мог зразумець, чым дзіцячыя творы павінны розніцца ад дарослых. Помню, у восем гадоў прачытаў Гюго «Дзевяноста трэці год», а ў шаснаццаць – «Віцю Малеева» – і цікава было! Я думаю, дзеці школьнага ўзросту ўсё разумеюць і ўспрымаюць так, як і дарослыя, проста яны часта, каб не крыўдзіць дарослых, падстройваюцца пад іх, робяць выгляд, што ім цікава, як Іван-дурань збіраецца ратаваць царэўну...
- Зразумела, Андрэй Адамавіч, – зноў сказаў Антон. – Трэба прыдумаць штосьці для дзяцей, але каб цікава было і дарослым.
- Так! Бачу, вам многа тлумачыць не трэба. Усе мы тут у прынцыпе разумныя людзі, чаму я і гавару з вамі як з роўняю. Паўтару толькі: будзе многа калектываў. Па выніках гэтага агляду будуць меркаваць аб культурным узроўні нашай школы ў цэлым. Будзе прысутнічаць сур'ёзная камісія. І тым не менш не сумняваюся, што мы неяк вылучымся, здзівім усіх, спадабаемся...
- Ён зірнуў на гадзіннік.
- Словам, рэпеціруйце, выдумляйце, эксперыментуйце... Час ёсць. Актаявая зала на гэты тыдзень, што застаўся да агляду, ваша. Калі спатрэбіцца, магу нават вызваліць вас ад урокаў... не ўсіх, вядома... Фізкультуры там ці працы... Аднак прабачце, я спяшаюся.
- Завуч падняўся.
- Пачакайце, Андрэй Адамавіч! – спыніла яго Сасноўская. – Здаецца, у нас ёсць такая сцэнка, пра якую вы казалі. Гэта казка, але ў

ёй, здаецца, ёсць усё, што трэба: элементы нацыянальнага, фальклор, пэўная мараль, і яна, здаецца, будзе цікаваю як дзецям, так і дарослым!

– Ліза, вы не зразумелі, народныя казкі...

– Казка не народная, а стылізацыя! Прычым, мне здаецца, не без таленту. Яе прыдумаў наш Антон.

(Ліза яўна злоўжывала словам «здаецца».)

Ад здзіўлення завуч сеў на месца і нават забыў, што спяшаўся.

– Антон? Вось гэты? Сам?

– Сам, – пацвердзіла Сасноўская. – Ён увогуле малайчына, усе нашыя сцэнкі – яго работа! Яшчэ вершы піша і нават друкаваўся ў гэтай... як яе... «Бязрозцы».

– Сапраўды?! – Андрэй Адамавіч раптам працягнуў руку, каб пагладзіць Антона па галаве, але спахапіўся і зрабіў выгляд, што хацеў толькі зноў зірнуць на гадзіннік. – Ну што ж, так і быць. Паказвайце! Праўда, у мяне ўрок вось-вось...

– Ды мы хутка! – узрадавалася Сасноўская. – Толькі фінал! Так, хлопчыкі, давайце касцюмы, дэкарацыі! Аксана, рыхтуй магнітафон!

РАЗДЗЕЛ I

Хлопчыкі вынеслі з-за кулісаў крэслы, стол, Мікола накрыў яго абрусам. Віця з Антонам устанавілі на сцэне дзве вялікія бутафорскія калоны. Затым дзеці ненадоўга зніклі за кулісамі. За стол, у крэслы, селі Антон – у світцы, з прыклеенымі доўгімі вусамі – «пан», і Каця – «пані».

– Пачынаем! – крыкнула Сасноўская, сядоучы побач з завучам.

Аксана пстрыкнула клавішам магнітафона, і загучала чароўная старадаўняя скрыпічная музыка.

З-за кулісаў, нясмела падштурхоўваючы адзін аднаго, паказаліся Мікола з Віцём, пераапанутыя ў мужыкоў.

Хлопцы яшчэ здалёк знялі шапкі і, падыходзячы, пачалі нізка кланяцца Антону з Кацяй – «пану» і «пані».

- 12 **Пан.** Значыць, просіце дапамогі? Што ж, так і быць, памагу.
 — *Каця, рухайся трохі!* — *умяшалася Сасноўская.* — *Устань, прайдзіся, зрабі так, што не пан сам дадумваецца, а ты яму падказваеш!*
Каця паслухмяна паднялася, абышла стол, штосьці прашаптала на вуха «пану» Антону. Абое засмяяліся.
- Пан.** Што ж, быць так, як ты, жоначка, раіш... Памагу вам, мужычкі! Але пры адной умове: калі хваліць мяне не будзеце!
«Мужычкі» паціснулі плячыма, узрадаваныя.
- Першы мужык.** Што можа быць лягчэй?
Другі мужык. Смешны ты, пан! Першы раз чалавека бачу, які не любіць, каб яго хвалілі!
- Пан.** Вось і добра, калі згодныя. Тады сядайце са мною за стол, пакармлю вас спачатку — сама пані паднясе... Жонка!
«Мужычкі» нясмела сядваюць за стол. Пані выходзіць і прыносіць вялізную міску баршчу і смажаную качку. «Мужычкі» прагна ядуць.
- Пан.** Ці дагадзіў я вам з абедам, мужычкі?
Першы імкнецца нешта сказаць, другі штурхае яго ў бок.
- Другі мужык.** Хіба гэта абед? Не мог кожнаму па місцы даць, наліў у адну... Боршч кіслы, качка перасмажаная, сухая... Нябось, сам такое не ясі?
- Пан (смеючыся).** Добра... Вось табе залаты! А цяпер сядайце вальней, можаце люлькі курыць, а я вам сыграю. Жонка, вынесі скрыпку!
- Пані выносіць скрыпку. Пан пачынае іграць — да таго весела, што мужычкі прытупваюць у лад.*
- Пан.** Ці дагадзіў я вам, мужычкі? Ці адпачылі пасля абеду?
Зноў імкнецца нешта сказаць першы мужык, другі яму не дае.
- Другі мужык.** Які абед, такі і адпачынак! Мой падсвінак у хляве лепш пішчыць, чым ты граеш!..
- Пан (смеючыся).** Што ж, на табе другі залаты.
- Другі мужык (уваходзячы ў ролю).** Усяго? Пры сваіх грошах мог бы і больш даць!
- Пан.** Магу і больш. Прасіце, колькі вам трэба.
- Першы мужык (на гэты раз адштурхнуўшы, не слухаючы другога).** Ты нас карміў, паіў, сама пані на стол падавала, люлькі курыць дазволіў, іграў нам, грошай хочаш даць — і за ўсё гэта цябе няможна пахваліць?! Няможна падзякаваць табе?! Не, хай лепш мне нічога не дастанецца, скажу: добрая ў цябе душа, і дай табе Бог здароўя!
- Другі мужык плюецца.*
- Пан (устае, абдымае першага мужыка).** Дзякую на добрым слове, чалавеча!.. Жонка, загадай, каб насыпалі яму поўныя кішэні залатых! А табе (да другога) і двух хопіць. І запомні, братка, не варта быць свіннёю, што б табе за гэта ні абяцалі, а варта заўсёды плаціць людзям тым, чым яны табе: за дабро — дабром!
- Усё, — аб'явіла Сасноўская. — Як вам, Андрэй Адамавіч?

Завуч замест адказу запляскаў у ладкі.

– Цудоўна! Выдатна! Ану, пан, падыдзі бліжэй!

Антон, саромеючыся, падышоў, за ім і астатнія ўдзельнікі.

– Дай пацісну руку... Можа, я паціскаю руку будучага нашага Ан-дэрсена! Скажы, Антон, гэта ж трэба было неяк прыдумаць? Як ты прыдумаў?

– Проста. Ведаеце, ёсць такі мультфільм... Там пра дзяўчынку. Хто пахваліць яе лепш за ўсіх – атрымае вялікую смачную цукерку, памятаеце? Я глядзеў, і мне захацелася зрабіць наадварот: хто не пахваліць лепш за ўсіх...

Андрэй Адамавіч быў уражаны:

– Ты паглядзі! Ну, малайчына. А я вось і два радкі ў рыфму на-пісаць не змагу, – ён у каторы раз высунуў руку з гадзіннікам.

– Што ж, можна будзе паказаць і гэтую сцэнку. Адно толькі... Мне здаецца, – выхад на фальклор, на казачнасць – самы лёгкі і просты. Калі Антон, паглядзеўшы мультфільм, прыдумаў, дык чаму яшчэ нехта не зможа? І потым – усё ж гэта яўная стылізацыя:

дарослыя героі, казачная мова... Абмежаваны час і месца дзеяння. Можа, паспрабаваць яшчэ штосьці? Час ёсць... у вас ёсць, у мяне ўжо няма, на жаль, няма! Словам, смялей эксперыментуйце, выходзьце... ну...

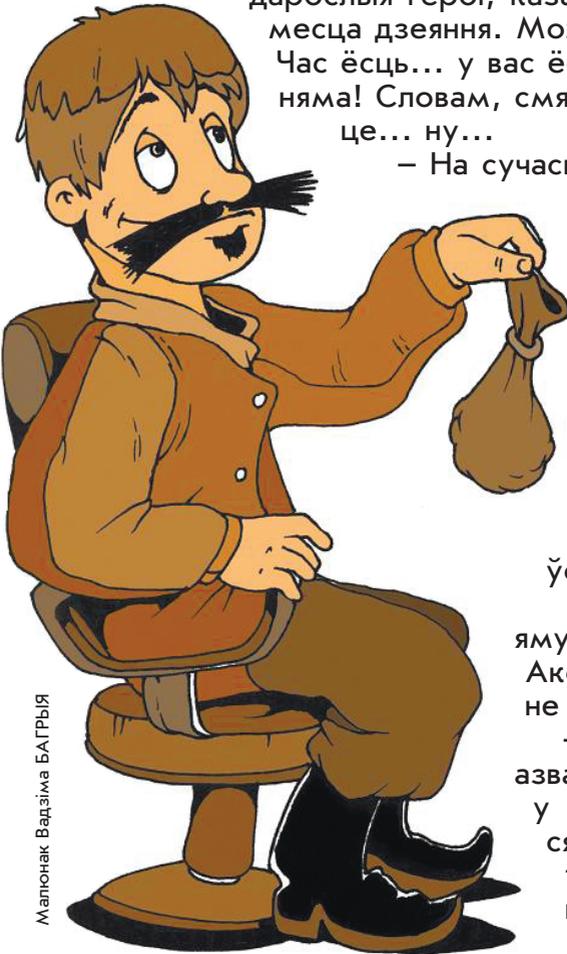
– На сучаснасць выходзіць, Андрэй Адама-віч? – спытаў Антон.

– Вось-вось! Што-небудзь такое, ведаеце, – «когда уйдешь со школьного двора», «мальчик с девочкой дружил, дружбой этой дорожил» і да таго падобнае... Усё, пабег!

Завуч і сапраўды амаль под-бегам выйшаў з актавай залы. Крыху разгубленыя дзеці ра-зам з Сасноўскай паглядзелі яму ўслед.

– Ох, падазраю, што дагадзіць яму будзе нялёгка, – уздыхнула Аксана, пераганяючы ў магнітафо-не назад касету.

– Нічога страшнага! – бадзёра азвалася Сасноўская. – Памятаеце, у нас была якраз школьная, пра сяброўства, сцэнка? Давайце заў-тра збяромся, запросім яго і па-кажам.

РАЗДЗЕЛ II

Назаўтра пасля ўрокаў удзельнікі драмгуртка на чале з Сасноўскай былі ў зборы ў пустой актавай зале.

Хутка на сцэне з'явіліся дэкарацыі: школьны клас – парты, стол, дошка... Аксана з Сасноўскай селі, як і ўчора, у першым радзе, Аксана ўключыла магнітафон, з якога ціхенька загучала песня, тая самая – «Когда уйдем со школьного двора...».

На сцэне тым часам Каця – у школьнай форме, з коскамі на галаве, з партфелем у руцэ – нібыта збіраецца выйсці з класа, а Антон, Мікола і Віця заступаюць ёй дарогу.

Каця. Ах, што такое? Дайце прайсці!..

Не даюць, перамінаюцца з нагі на нагу, падштурхоўваюць адзін аднаго.

Антон. Каця, мы хочам пагаварыць з табою... Мы ўжо не дзеці. Хутка выпускныя экзамены. Потым шляхі нашы разыдуцца ў розныя бакі. Скажы, нарэшце, каго з нас траіх ты выбіраеш?

Каця. Ах, хлопчыкі, я вас усіх выбіраю! Усіх трох люблю аднолькава...

У гэты час у актавую залу, махаючы рукамі, каб не звярталі на яго ўвагі, на дыбачках увайшоў завуч Андрэй Адамавіч.

Антон. Мы былі самыя лепшыя ў класе сябры. Нас дражнілі трыма мушкецёрамі. Заўсёды мы былі разам, стаялі адзін за аднаго гарою... пакуль не з'явілася ты...

– Антон, што значыць «з'явілася»? – перабіла Сасноўская, глядзячы ў нейкія лісткі.

Антон. Ой, пакуль ты не перавялася да нас з іншай школы. Мы пісалі табе запіскі, ты адказвала на іх, хадзіла з намі ў кіно, танцавала на дыскатэках, падказвала на ўроках, давала спісваць... Мы не маглі падзяліць цябе. Трех лепшых сяброў ты зрабіла трыма ворагамі. Але мы не хочам больш варагаваць! Выберы аднаго з нас – так будзе лепш, і мы зноў станем сябрамі!

Каця. Ах, як гэта для мяне нечакана! (Задумваецца.) Добра. Калі так, я згодна. Я выберу з вас кагосьці... але не цяпер, а, скажам, гады праз тры. Калі за гэты час вы мяне не забудзеце, мы ўсе зноў збяромся разам, і я выберу з вас таго, хто большага ў жыцці даб'ецца. Вось ты, Антон, добра пісаў сачыненні – пастарайся стаць журналістам ці хоць бы паступі на журфак... Ты, Віця, заўсёды ўсё перапрадаеш – ад жвачак да шпаргалак, вядомы ўсёй школе фарцоўшчык, пастарайся стаць, напрыклад, бізнесменам... А ты, Мікола, любіш парадак, дысцыпліну, збіраешся вучыцца на афіцэра – вось і паглядзім, што з

цябе праз тры гады атрымаецца... Такая мая ўмова. Ці згодны?

Каця працягвае далонь, і ўсе ўтрох у знак згоды кладуць свае далоні на яе.

Пад тую ж школьную музыку змяняюцца дэкарацыі. На сцэне — гратэска-шыкоўны офіс: з камп'ютэрамі, прынтэрамі, факсамі, тэлефонамі, дэкаратыўнымі пальмамі... Каця, загрыміраваная пад дарослую дзяўчыну, сядзіць за часопісным столікам, увесь час глядзіцца ў люстэрка, трымае ў пальцах незапаленую цыгарэту.

— Прайшло тры гады! — прашаптала Са-сноўская завучу, і той кіўнуў, што зразумеў.

Каця-бізнесвумен. Як я хвалюся! Хто б мог падумаць, што яны мяне не разлюбяць!.. Вось-вось яны прыйдуць, і я вымушана буду адмовіць ім, сказаць, што за гэты час я пакахала зусім іншага чалавека. Як растлумачыць ім гэта? Як даказаць, што зусім не жорсткая, не легкадумная?! Так, Антон цяпер піша артыкулы, друкуецца ў газетах. Віця ўдала робіць бізнес, Мікола вучыцца ў прэстыжным ваенным вучылішчы. Але ж яны нават не здагадваюцца, што ўсімі сваімі поспехамі абавязаны мне! Так, мне. Што ўладкоўваць іх памагаў мой дзядзька, які займае высокую пасаду і пра існаванне якога яны нават не здагадваюцца... Я адплаціла ім за каханне і вернасць, папрасіла дзядзьку, каб памог ім. Але ці трэба гаварыць ім пра гэта? Прыніжаць іх годнасць? Не, хай думаюць, што ўсяго дабіліся самі!..

Перад дзвярыма ў офіс топчуцца Антон з фотаапаратам на шыі, Віця ў касцюме, у беленькай кашулі, Мікола ў ваеннай форме, у фуражцы.

Антон. Не, я не магу! Хай нехта з вас зойдзе і ўсё растлумачыць...

Віця. А што тлумачыць?

Антон. Што ў нас ва ўсіх — нявесты! Дый так... Школьнае сяброўства, клятвы, цацанкі-абяцанкі — гэта несур'ёзна. Прайшло столькі часу — мы ўжо не дзеці!

Мікола. Ды чаму мы ўвогуле павінны перад ёю адчытвацца?

Антон. Не забывайцеся! Ці не думаеце вы, што змаглі б нечага дабіцца ў жыцці без Кацінага дзядзькі? Вось так яно. А хто прыдумаў?

16 **Віця.** Ну, ты, ты...

Антон. Хто яшчэ ў школе пранюхаў пра яе дзядзьку? Хто, ведаючы, што ў яе добрая душа і што яна на ўсё пойдзе, каб аддзячыць нам за каханне, якога не было, прыдумаў усю тую камедыю з запісачкамі, калі мы хадзілі за ёю як прывязаныя, запрашалі ў кіно, на дыскатэкі? «Ах, мы ўсе цябе кахаем!», «Ах, выберы з нас каго-небудзь аднаго!»

Віця. Ты, ты.

Мікола. А раз ты, дык і выкручвайся сам! Ідзі і жаніся з ёю!..

Андрэй Адамавіч запляскаў у ладкі, перапыняючы рэпетыцыю:

– Хлопцы, хлопцы, досыць! Падыдзіце сюды, калі ласка! Ну, хлопцы, закруцілі вы так, што галаву зломіш... Хто гэтую... гэта ўсё прыдумаў? А, забыўся – ну, вядома ж, Антон!

– Няўжо вам не спадабалася, Андрэй Адамавіч? – уразілася Сасноўская. – Вы ж нават да канца не даглядзелі, а там канцоўка нечаканая: убачыўшы Кацю, яны закахваюцца ў яе ўсе ўтрох, на гэты раз па-сапраўднаму!

– Не, канцоўка тут ні пры чым. Ты, Антон, я бачу, выдумляльшчык добры, але не старайся, дружа, пераплюнуць самога сябе... Урэшце, глядачамі нашымі будуць школьнікі. У гэтай вось вашай, з дазволу сказаць, пастаноўцы дзіцячага сюсюкання сапраўды няма, але няма і нічога, што можна было б паказваць дзецям. Чаго тут хапае, нават цераз край, дык гэта цынізму, разліку, а таксама офісаў, бізнесаў і да таго падобнага – а ўсё разам гэта завецца адным словам: па-лі-ты-ка! Якраз тое, што цяпер менш за ўсё павінна цікавіць і дарослых, і – тым больш – дзяцей. А ў вас уся сцэнка акурат на палітыцы і закручаная. Давайце так думаць: а калі б Каця не стала бізнесвумен? А калі б за гэтыя тры гады ўлада памянлася і гэты яе ўплывовы дзядзька – дарэчы, ці не стаіць за ім якаясь канкрэтная асоба? – паляцеў бы са свайго месца сторч галавою? Тут сам сюжэт дапускае варыянтнасць... Не, не. Я вам так скажу: няма нічога больш пераменлівага, чым тое, што нам здаецца вечным. Тут сёння можа быць офіс і бізнес, а заўтра...

– Цімураўцы з гальштукамі? – панура перабіў Антон.

– І вельмі проста. Разумны, шустры хлопчык! Вось бачыш, як ты сам усё разумееш... Я перакананы, што ты можаш прыдумаць такую сцэнку – ахнуць усе! Але не пра сучаснасць. Цяпер ясна бачу. Дзе сучаснасць, там – хочаш не хочаш – палітыка, дзе палітыка – там пераменлівасць... Можа...

– Можа, гісторыя? – падказала Сасноўская.

– Вось-вось! Я і сам пра гэта думаў. Да гісторыі цяжка падкапацца – была і прайшла... Толькі трэба што-небудзь такое, ведаеце, нацыянальнае, сівая даўніна, хлопчык з жалейкаю...

– Дык у нас ёсць акурат такая сцэнка! – узрадавалася Сасноўская.

– Дзевятнацатае стагоддзе, паўстанне Каліноўскага...

– У вас, я гляджу, чаго ні папытайся, усё ёсць, – заўважыў Андрэй Адамавіч. – І што, таксама Антон прыдумаў?

– Так, Антон. Ды мы вам зараз і пакажам! Хлопчыкі!

– Не, не! – спахапіўся завуч. – На сёння хопіць, мне бегчы трэба. Давайце хоць заўтра...

Ён зірнуў на гадзіннік і хуценька выйшаў.

– Што ж яму можа спадабацца? – разгублена абвёў усіх вачыма Антон.

– «Сівая даўніна без псеўдафальклору!» – перадражніла Аксана.

– «Каб цікава было і дарослым!» – перадражніў Віця.

– «Смялей эксперыментуйце!» – перадражніла Каця.

– Нічога страшнага, – сказала Сасноўская. – Я ўпэўнена, што заўтра яму спадабаецца!

РАЗДЗЕЛ III

Як і ў тыя разы, дзеці з Лізай Сасноўскай сабраліся ў зале пасля ўрокаў. Цяпер на сцэне – дэкарацыя вясковай хаты, печы; каля печы тупае Каця, якая павінна сёння выконваць ролю Маці.

Гэтым разам Андрэй Адамавіч быў, відаць, вальнейшы, таму прыйшоў яшчэ да пачатку рэпетыцыі. Ён сядзеў на сваім звыклым месцы ў першым радзе і ўважліва глядзеў на сцэну.

З Аксанінага магнітафона гучала шчымлівая мелодыя жалейкі.

Маці. Божа, Божа, што за часы пайшлі?.. Што ў свеце робіцца? Як звесці канцы з канцамі? Усё лета крапівой ды шчаўем перабіваемся, і забяліць няма чым: апошнюю кароўку, Лысуху-карміцельку, забралі цівуны пана Патоцкага... І калі ж гэта мой сыноч з лесу вернецца? Небяспечна цяпер у лесе, страляюць, паўстанне нейкае, кажучь, усчалі... І сам пан Патоцкі, кажучь, памагае тым паўстанцам... Ох, Бога не баіцца! Але адно добра, што з-за гэтага паўстання хоць людзей не так сталі ганяць, у лес схадзіць можна, грыба якога ўхапіць, у гаршчок укiнуць, і то смачней... Вось і мой сыноч пайшоў у грыбы. І ўсё няма і няма. Хаця каб не ўлез у якое ліха, каб хоць кашулі апошняй не парваў, бо не будзе ў чым бацьку на свята ў царкву схадзіць. Адна ў іх кашуля на дваіх, і ў святы, і ў будні...

Улятае ў хату Антон, ён жа Сын.

Маці. Дзякаваць Богу, жывы! А дзе грыбы, дзе кошык? А кашуля хоць цэлая? (*Абмацвае кашулю.*)

Сын. Ды цэлая, цэлая. Мама, дай мой кавалачак хлеба, той, што на абед адкладзены!

Маці. Нашто табе? Рана яшчэ есці.

Сын. Дай.

Маці. Не дам, пакуль не скажаш, нашто. І дзе кошык з грыбамі?

Сын. Добра, скажу... Толькі пабажыся, што будзеш маўчаць! Мама, я знайшоў у лесе параненага чалавека.

- 18 **Маці.** Божа, прасвятая Багародзіца!.. Бандыта?!
Сын. Які ён бандыт? Ён па-нашаму, па-беларуску мовіць. Прасіў, каб я прынёс яму паесці і каб нікому не казаў, дзе ён.
Маці. Святы Мікола-заступнік... Гэта ж, мусіць, з тых, што заўчора з маскалямі біліся ў лесе... Ён жывы, кажаш?
Сын. Вядома, жывы, раз гаворыць.
Маці (*мармыча сама сабе*). Гэта добра, калі жывы...
Сын. Давай хутчэй хлеб! Вось, толькі глянь, што ён мне даў... Во – рубель! І казаў, калі памагу, дасць яшчэ столькі, колькі пальцаў на абедзвюх руках!
Маці. (*спрабуе рубель на зуб*). Праўда, цэлы рубель! Вось шчасце ў хату! (*Кідаецца да стала, рэжа хлеб.*) На, вось табе, хлопчык мой... Нясі, нясі яму, сонейка маё... Дык дзе, ты кажаш, ён ляжыць?
Сын. За Цімохавым логам, у Сухім ляску, як на Замошша ехаць.
Маці. Ага, так, так... Нясі, саколік, толькі сам не з'еш па дарозе!
Сын знікае.
Маці. Ёсць жа Бог на небе! Вось і да беднага шчасце прыплыло. Жывы... А людзі кажучь, што ў той паперцы, якую жандары на сцяну карчмы прычапілі, напісана, што за жывога ажно пяць рублёў даюць, а за мёртвага – толькі тры... Хоць падумаўшы, дык яно і тры рублі грошы. Кароўку, Лысуху нашую, карміцельку, выкупілі б, кашулю бацьку справілі б...
 – Стоп, стоп, стоп! – пачуўся голас Андрэя Адамавіча. – Усе сюды! Гэта штосьці яшчэ больш не тое...
 З-за куліс выйшлі Мікола з Віцём, пераапанутыя паўстанцамі, з косамі на плячах, са сцэны спусціліся Антон з Кацяю, падышла Аксана.
 – Гэта што, раман? Гістарычная драма? Пародыя на Караткевіча з Наварычам? Нам трэба паказаць элементарную дзіцячую сцэнку – разумеецца, усяго толькі сцэнку! А ў вас?.. Вось калі б трэба было прыдумаць нейкую гістарычную, псіхалагічную панараму, гэтае... вашае падышло б сама лепш. Ну, Антон!.. Выдумляльшчык ты, я ўжо бачу, таленавіты, але чаму цябе ўвесь час не ў той бок заносіць?.. Скажы, ты праўда друкаваўся ў гэтай... як яе... «Бярозцы»?
 Антон моўчкі кінуў.
 – Андрэй Адамавіч! – у дзвярах актавай залы з'явілася сакратарка. – Тэрмінова да тэлефона, з гарана!
 – Адну хвілінку, – Андрэй Адамавіч выйшаў.
 – Якой трасцы яму яшчэ трэба? – уздыхнула Каця, сядячы.
 – Можна, паспрабаваць фантастычны сюжэт? – прапанаваў Віця. – Змяшэнне часоў – сучасны школьнік пераносіцца ў гісторыю, удзельнічае ў паўстанні...
 – Не, – перабіў Мікола, – лепш хлопчык з мінулага пераносіцца ў наш час, у сучасную школу...
 – Антон, а можна, паспрабаваць сцэнку абсурду? – нясмела сказала Аксана. Дзяўчынка была яўна разгубленая.

Антон раптам засмяяўся. Усе зірнулі на яго са здзіўленнем.

– Чакайце, здаецца, я яго раскусіў! Зараз мы зробім тое, што яму спадабаецца, – весела аб'явіў Антон.

Ён зрабіў знак, каб усе прысунуліся да яго бліжэй, і пачаў шэптам дзяліцца сваёй задумаю... Неўзабаве вярнуўся Андрэй Адамавіч.

– Ну, вось, – паскардзіўся, падыходзячы. – Званілі з гарана, з камісіі: вырашана скараціць час на падрыхтоўку. Агляд ужо заўтра! А ў нас нічога не гатова... Эх, Антон, Антон... Паспадзяваўся я на цябе. Давядзецца, мабыць, паказаць тую першую вашу казку, хоць і гэта не выйце...

– Андрэй Адамавіч, паглядзіце яшчэ адну сцэнку, экспромт! – узмалілася Сасноўская. – Ну, калі ласка! Апошні раз, Андрэй Адамавіч!

– Хіба што апошні раз, – Андрэй Адамавіч прысеў.

– Хлопчыкі, дэкарацыі, хутчэй!

РАЗДЗЕЛ IV

Тая самая хата, тая ж печ; гучыць з магнітафона тая самая шчымлівая музыка жалейкі. На печы ляжыць Антон-Янка і нібыта грае на жалейцы, за сталом сядзіць Мікола – Разумны брат – і пляце лапці.

Сасноўская (выконваючы ролю Апавядальніцы-казачніцы). Пра Янку, злога Цмока і Ганку! Жылі-былі ў адным царстве два браты, разумны і дурны. Дурны ляжаў на печы і граў на жалейцы, а разумны працаваў. Усё было добра, але панадзіўся, як на тое ліха, лятаць у тую мясцовасць страшны, злы трохгаловы Цмок. І хапаў ён толькі самых прыгожых дзяўчат...

- 20 **Разумны брат** (*кідаючыся да акна*). Што гэта так пацямнела? Няўжо на дождж збіраецца?
- Янка.** Ды не, гэта зноў Цмок прыляцеў. (*Грае далей на жалейцы.*)
- Разумны брат.** І праўда, Цмок! Во, назад ляціць, нячыстая сіла!.. Каго на гэты раз хапнуў?
- Чуецца голас Ганкі.*
- Ганка.** Браты мае мілыя, бывайце! Не бачыць мне вас болей, бо схапіў мяне люты Цмок!..
- Разумны брат.** Ай-яй, чуеш, Янка? Што ж нам рабіць? Трэба ж неяк ратаваць дзяўчыну!
- Сасноўская.** Пачаў Разумны брат збірацца на вайну з лютым Цмокам, у латы адзеўся, востры меч у рукі ўзяў. А Янка ляжыць на печы і на жалейцы сабе грае.
- Янка.** Ідзі-ідзі, але ведай: не перамагчы табе Цмока. Дарэмна сходзіш. Лепш бы ў полі што зрабіў ці тыя ж лапці даплёў... Цмока толькі я магу адужаць.
- Разумны брат.** Ляжы ўжо, дурань, на печы! Куды табе з Цмокам лютым ваяваць? Ён цябе ў пыл сатрэ, мокрага месца ад цябе не пакіне! (*Выходзіць.*)
- Янка ляжыць на печы.*
- Сасноўская.** Многа ці мала часу прайшло – але вяртаецца Разумны брат, пабіты, кульгаючы і ні з чым.
- Разумны брат** (*стогне*). Ох, пабіў мяне пракляты Цмок трохгаловы!.. І да адной яго галавы не змог падступіцца. Мабыць, так і загіне Ганка на чужой зямельцы!
- Янка** (*пазяхаючы*). Што ж, давядзецца мне ісці.
- Разумны брат.** Куды табе ісці?! У цябе і мяча няма! І латаў...
- Янка.** Кашуля латаная, што на мне, – вось і ўсе латы. (*Лезе пад печ, выцягвае таўкач для бульбы.*) А гэта чым не зброя? Сапраўдная булава!
- Разумны брат.** Дурань ён і ёсць дурань... Шкада мне цябе, усё ж не чужыя! Не хадзіў бы ты, браце, ні за што загінеш! Не перамагчы табе трохгаловага!
- Янка.** Ну, гэта мы яшчэ паглядзім! (*Махае таўкачом над галавою.*)
- Сасноўская.** Доўга ці коратка, але ішоў Янка ў царства злога Цмока тры дні і тры ночы...
- Пакуль Янка ідзе на адным месцы, Мікола – Разумны брат – ставіць у канцы сцэны дэкарацыі ўладанняў Цмока: гэта ўсяго толькі клетка, склееная з кардону. У клетцы – Каця-Ганка.*
- Ганка.** Янка, любы, вызвалі мяне адсюль хутчэй!
- Янка.** Здаецца, я чую голас? Нехта заве на дапамогу! Варта папсыацца!
- На сцэну выбягае Віця – трохгаловы Цмок.
- Цмок.** А, вось чым духам запахла! Што ж, давай сілаю мерацца!

Янка. Не хачу я з табой, гадзюкай трохгаловаю, злыднем паганым, лютым, нават і размаўляць! Адпусці лепш Ганку і ўцякай адсюль на ўсе чатыры бакі, бо астанешся без галоў!

Цмок. Не кажы гоп, пакуль не пераскочыш, не лезь папярод бацькі ў пекла, не хвалі сам сябе, пакуль людзі цябе не пахваляць...

– *Віця, спыніся!* – *не вытрымала Сасноўская. Яна ўвесь час закрывала далонню рот, каб не разрагатацца.*

Цмок з Янкам пачынаюць біцца, наскокваюць адзін на аднаго.

Сасноўская. Тры дні і тры ночы біліся яны. На трэці дзень узмахнуў Янка таўкачом – і ў Цмока адна галава з плячэй далоў. Другі раз узмахнуў таўкачом – і другая далоў. А з трэцяга разу – адляцела і трэцяя адразу! Узяў Янка Ганку за руку, вывёў з клеткі, прывёў дадому, і сталі яны жыць-пажываць, дабро нажываць, і ніхто іх больш не трывожыў!

ЭПІЛОГ

Антон, Каця, Мікола і Віця становяцца побач з Сасноўскаю. Да іх на сцэну паднімаецца Аксана. Не спускаючы з завуча вачэй, дзеці па чарзе дэкламуюць:

Антон. Сябры – дарослыя і дзеці!

Мікола. Вось вам маральнасці ўрок!

Віця. Дабро перамагло, загінуў люты Цмок!

Аксана (убок). Хоць «нету повести банальнее на свете»...

Сасноўская. На ўсе часы, для ўсіх узрастаў!

Каця. Бы пакаленням запавет!

Антон. Хоць, можа, прымітыўна ўсё і проста...

Аксана (убок). Затое ёсць «мараль» і ёсць «сюжэт».

– Цудоўна! Выдатна! – завуч быў у захапленні. – Гэта акурат тое, што трэба! Я не сумняваюся, што ўсё ў нас урэшце атрымаецца, – быць нам на першым месцы! Упэўнены – ніхто больш да такога не дадумаецца!..

Самадзейныя артысты ўздыхнулі як па камандзе і пачалі прыбіраць са сцэны дэкарацыі.

ДАЛЁКІЯ БЛІЗКІЯ, або Што такое сямейны гвалт

Вера ЕРМАКОВА

«Аднойчы мы з мамай пасварыліся. Звычайна падчас нашых сварак я цярпеў, прасіў перастаць, потым не стрымліваўся, пачынаў крычаць і плацаць. Так было і тым разам. У момант, калі я пачаў крычаць, прыйшоў айчым. Маці кінулася да яго і сказала: «Ён мне хаміць». Айчым трымаў у руках пакет з лекамі ў шклянках бутэлях. І гэты пакет, нічога не высвятляючы, кінуў мне ў галаву. Было вельмі балюча і крыўдна. Крыўдна, што айчым нават не спытаў, у чым справа. А мне вельмі хацелася ягонай абароны».

«Калі я была ў другім класе, бацька прымушаў мяне рашаць матэматычныя заданні метадам інтэгралаў. І з-за таго, што я не разумела, як гэта зрабіць, біў мяне галавой аб стол...»

Гэта не вытрымкі з рамана жахаў, не замалёўкі з часоў «Дамастрою» і нават не кавалкі сцэнарыя дакументальнага фільма пра пакуты няўдала ўсыноўленых падлеткаў. Тое, што вы прачыталі, – расказы рэальных хлопчыкаў і дзяўчынак. Яны жывуць у поўных сем'ях з нармальным дастаткам, ходзяць у такія ж, як і вы, школы, сябруюць з ровесні-

камі, магчыма, падобнымі на вас. Яны – такія ж, як і вы. За адным толькі «маленькім» выключэннем: гэтыя падлеткі – ахвяры сямейнага гвалту.

Псіхалаг Ніна Рубштэйн, якая займаецца рэабілітацыяй такіх падлеткаў і юныя пацыенты якой расказалі гэтыя (і іншыя) жахлівыя гісторыі, сцвярджае: «Некаторыя сучасныя сем’і сталі сапраўднай зонай рызыкі для дзяцей, якія растуць у іх. На першы погляд гэта сцвярджанне можа падацца занадта катэгарычным, перабольшаным. Паводле дадзеных ЮНЕСКА, кожны год у свеце ад сямейнага гвалту гінуць каля 6 тысяч (!) дзяцей і падлеткаў. Толькі падумайце: штодзённа на планеце становіцца амаль на дваццаць чалавек менш. Амаль кожную гадзіну недзе забіваюць малага чалавека. І самае страшнае – безабароннае становішча, у якім часцей за ўсё аказваюцца ахвяры сямейнага гвалту.

Што такое ўвогуле сямейны гвалт? Калі коратка – гэта фізічныя, псіхалагічныя ці эканамічныя пашкодванні, якія наносацца адным членам сям’і другому. Ахвярамі такой агрэсіі могуць быць як малыя, так і дарослыя, як жанчыны, так і мужчыны, але – і

гэта прызнаюць усе спецыялісты, што працуюць над праблемай, – часцей за ўсё гвалтуюцца дзеці і старыя. Гэта не дзіўна: па-першае, яны самыя неабароненыя члены сям’і, а па-другое, наша грамадства па сённяшні дзень даволі спакойна ставіцца да жорсткіх метадаў уздзеяння, успрымае іх як нешта нармальнае і нават карыснае.

Парадокс: калі адзін дарослы чалавек паб’е іншага дарослага чалавека, ён будзе адказваць за гэта і перад законам, і перад грамадствам. А калі той жа самы дарослы паб’е маленькага – адказваць яму давядзецца толькі перад сваім уласным сумленнем. І тое не заўсёды – бо калі сумлення няма... Паспрабуйце ўявіць дарослага мужчыну, які б крычаў на іншага дарослага, паяўся крыўднымі словамі, забараняў глядзець тэлевізар, карыстацца камп’ютэрам ці сустракацца з сябрамі. Думаю, такі дарослы нядоўга заставаўся б свабодным чалавекам – пакрыўджаныя дзядзькі і цёткі хуценька знайшлі б на яго ўправу.

24 **А што рабіць дзецям?**

! Галоўнае правіла: ні ў якім разе нельга цярпець. Чалавек, які адчувае ўласную беспакаранасць, хутчэй за ўсё, будзе працягваць здзекі. Першае, што можна зрабіць самому: паспрабаваць наладзіць з тым, хто вас крыўдзіць, так званую зваротную сувязь. Растлумачыць, што вам балюча, што вы адчуваеце страх і крыўду, што вам вельмі дрэнна. Дзіўна, але так часта бывае: той, хто б'е, не задумваецца аб тым, што іншаму гэта балюча. Ён наогул быццам бы забываецца, што кантактуе з жывой істотай. У яго свядомасці адбываецца так званае выцясненне, якое ў далейшым можа прывесці да паўтарэння гвалту. У такім выпадку трэба пастарацца «абудзіць» чалавека, нагадаць яму, што побач – жывая істота. Вось толькі не варта ўказаваць даросламу на яго віну – гэта можа раззлаваць. Таму замест «Тата, ты зрабіў мне балюча» лепей сказаць: «Паглядзі, мне баліць». Інакш кажучы, варта пабудаваць размову такім чынам, каб

у ёй не знайшлося месца ацэнцы паводзін крыўдзіцеля – толькі інфармацыі аб самаадчуванні пакрыўджанага. Няхай той, хто ўзняў на вас руку, сам зробіць усе неабходныя вывады.

! У выпадку, калі спыніць агрэсію не ўдаецца, шукайце дапамогу па-за сям'ёй. Звярніцеся да дарослага, якому вы давяраеце: суседа, класнага кіраўніка, кіраўніка спартыўнай секцыі, сацыяльнага педагога, школьнага псіхолога... Можна таксама папрасіць дапамогі ў каго-небудзь з бацькоў вашых сяброў. І ні ў якім разе не слухайце тых, хто стане даводзіць: сямейныя справы нельга выносіць з дому, няхай свае самі разбіраюцца са сваімі. Прасіць дапамогі не сорамна! Сорамна цярпець і рабіць выгляд, што ўсё ў парадку.

Сямейны гвалт – цяжкая хвароба, і лекі ад яе бываюць даволі горкімі. Магчыма, ваша жыццё сур'ёзна зменіцца, магчыма, вам давядзецца перацярпець не вельмі прыемныя хвіліны. Не выключана нават, што вы сутыкнёцеся з пераменаў адносін да сябе блізкіх вам людзей. Памятайце: усё гэта – плата за жыццё без гвалту і страху. На маю думку, плата адэкватная здабытку – пачуццё свабоды і ўласнай годнасці.

Мая прыгожая мясціна

Гэтым разам у рубрыцы «Верасок» мы хочам пазнаёміць вас з творчасцю вучняў Бачэйкаўскага дзіцячага сада-школы Бешанковіцкага раёна.

Радзіма

Мая прыгожая мясціна,
Дзе нарадзіўся я і ўзрос.
У полі зацвіла каліна,
Свой пах разносіць да нябёс.

Рака да мора гоніць хвалі,
Абшар дарог ляжыць наўсцяж.
Люблю твае, Радзіма, далі,
Люблю край беларускі наш.

Аляксандра ДАРМІДОШЫНА

Вясной

Дрэвы наліліся сокам,
Гоман птушак ля ракі.
Сонца ззяе так высока,
Зноў вярнуліся шпакі.

За сялом у пералесках
Травы мыюцца расой.
Зацвілі ў бары пралескі,
Выглядаючы з-пад хвой.

Вольга БАТРАКОВА

Радасны мураш

Толькі-толькі снег сышоў,
На узлессі свята,
Самы смелы з мурашоў
Вылез ціха з хаты.

Выйшаў з хаты без акон.
– Як цудоўна сённяя! –
Закрычаў ад шчасця ён.
– Ну, вылазьце, соні!

Матылёчкі

Матылёчкі, матылі,
Дзе вы лёталі, былі?
– Лёталі мы па лугах,
Начавалі на палях.

Матылёчкі, матылі,
Што вы елі, што пілі?
– Елі жоўценькі мядок,
З кветчак пілі сачок.

Дар'я ХАЦЬКО

Акварыум

Апавяданне

Цік-цік... Дзынь!

Ранішні алгарытм: устаю, умываюся, нацягваю шкарпэткі, зашпільваю гузік на кашулі – сёння захацелася апрануць блакітную. Заліваю кіпень у імбрычак. Зялёная гарбата, яблык, яйка – нічога не змянілася за два гады.

Аўтобусны прыпынак. Транспарт, як заўжды, не ходзіць па раскладу. Толькі што здарылася? Звычайна такія гаманлівы салон аўтобуса сёння надзіва ціхі. Здзівіла.

Чую знаёмую песню – але чаму толькі мелодыя? У ранішняй мітусні не зважаю на гэта.

На працу не спазніўся. Чаму Кацярына Паўлаўна не павіталася? Заўжды такая ветлівая была. Дзевяць нуль сем. Ніводнага кліента. Дзевяць дваццаць чатыры. Сорок пяць. Супрацоўнікі цярпліва чакаюць. Цішыня звініць у вушах. Прайшло тры гадзіны. Нікога. Цішыня працягвае павольна ціснуць. Я спужаўся, успомніў раніцу, выбег на двор. Гул машын, цокат абцасаў, шоргат падэшваў; на вялізным экране навіны – толькі малюнкi. «Сплю?» Ушчыкнуў сябе за руку. «Не». Розум не верыў, а сэрца мімаволі забілася хутчэй. У лёгкім шоку падбягаю да першага сустрэчнага і

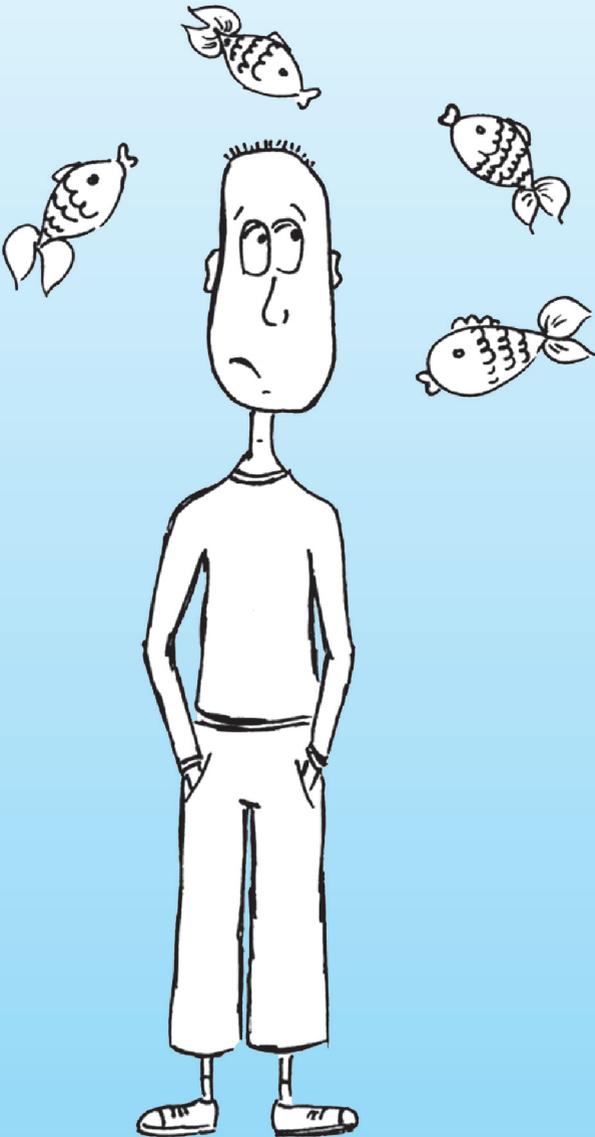
ледзьве не крычу яму: «Што здарылася?!», але... не магу. Так, не магу! Я адкрываю рот, рухаю языком, глыбока ўдыхаю. Нічога не атрымоўваецца. Старэнькі

дзядок – той самы першы сустрэчны – кінуў пагардлівы позірк на мяне і пакрочыў далей.

Наваколле пачало кружыцца перад вачыма. Адчуваю, што страчаю прытомнасць. «Але як я думаю?» – прыходзіць думка. І тут усведамляю, што гэта не думка. Гэта пляма фарбаў, гукаў і пахаў. Гэта не словы. Страх змяняецца зацікаўленасцю.

Горад маўчыць. Калі яшчэ сустрэнеш такое? Людзі ў крамах паказваюць пальцамі, што хочуць купіць. Анекдоты малююць крэйдзі на асфальце. Указваюць на запясце, калі трэба даведацца, колькі часу. Тэлефоны? Хіба толькі ў якасці калькулятара. Радыё? Канал «Культура». Газеты? Друкаваныя фотаздымкі.

Калі спыніцца і азірнуцца, можа падацца, што знаходзішся ў акварыуме.

Але ўжо чатыры гадзіны. Трэба спяшацца: на пяць у мяне прызначана сустрэча з Воляй.

А вось і яна. Мы ідзем па парку. Маўчым. Яна робіць выгляд, што нічога не заўважае. Робіць выгляд? І ўсе яны – усе гэтыя сотні людзей, што ішлі і ідуць побач, – таксама робяць выгляд? Я спыняюся, сціскаю яе руку, яна вырывае яе, моршчыцца. Спрабую неяк растлумачыць, спытаць, данесці да яе! Яна ігнаруе. «Ды што з вамі, людзі?!» – новая чарга гукафарбаў з'яўляецца ў галаве. Бездапаможнасць. Хіба толькі распач можа быць больш крыўдным пачуццём.

– Так і будзе...

– ?

– Так і будзе, будзе... – адбіваецца рэхам у скронях.

– Што? Што будзе? – азіраюся: нікога.

І тут я адчуваю хвалю гуку, што давіць на мяне. Цяжкім, невыносным болям разліваецца па целе. Адчуваю, што больш не вытрываю, адчуваю, што...

Цік-цік... Дзынь!

Галава рэзка адрываецца ад падушкі.

«На Беларусі шэсць гадзін. У эфіры навіны...»

Па шчацэ бжыць цурок поту.

Алеся ГРЭЧКА,
гімназія № 5 г. Мінска
Малюнкi аўтара

Пяцімінутка марожанага

Алена ГАЛАЙ

Для таго, каб уважліва прачытаць гэты матэрыял, вам спатрэбіцца прыкладна пяць хвілін. За гэты час у свеце набудуць і з'ядуць 100 пачак марожанага. Верагодна, што за гэты кароткі прамежак часу партугалец Мануэль дэ Сільве Алівейра вынайдзе ў сваім знакамітым венесуэльскім кафэ «Coromoto» яшчэ адзін незвычайны гатунак гэтага дэсерту — да тунца будзе дададзены, напрыклад, чырвоны перац, і ў меню ўжо будзе пералічана 710 відаў марожанага. У гэтыя пяць хвілін нехта будзе спрабаваць марожанае са смакам крабаў, сыру, сельдэрэю, дзьмухаўцу і нават цыбулі. Свет незаўважна для нас круціцца вакол простых і смачных рэчаў... І, мне здаецца, варта ведаць, як яны робяцца.

Пах не для нервовых

Дакрануцца да салодкай таямніцы я вырашыла на Магілёўскай фабрыцы марожанага. Апранула белы халат, адчыніла дзверы ў вытворчы цэх і — ледзь здоле-ла ўтрымацца на нагах ад прыемнага паху, які адразу мяне

ахутаў. Апрытом-неўшы, я заўважыла, што стаю ля канвеера, па якім бягуць салодкія стаканчыкі з белымі капялюшыкамі... Але пра ўсё па парадку.

Ласунак з танка

Вы, напэўна, нават і не здагадаліся, што марожанае, якое вы ясце, пабывала ў танку. А між іншым, гэта так. Працэс вырабу халоднага дэсерту пачынаецца ў варацным аддзяленні, дзе ў вялікіх стэрылізацыйных ваннах фар-

ку марожанае знаходзіцца шэсць гадзін – да ахалоджвання.

Мароз па... трубах

Усе вытворчыя цэхі на фабрыцы пераплецены-перавязаны металічнымі трубамі. Так і хочацца дадаць «бліскучымі металічнымі трубамі», але насамрэч яны зусім і не бліскучыя, а ўзорна заінелыя – па іх халоднае марожанае бегае па фабрыцы. Пасля танкаў сумесь накіроўваецца

міруецца сумесь марожанага. Згодна з рэцэптам – малако, цукар, сметанковае масла, стабілізатары і часам какава ці сіроп крэм-бруле (залежыць ад гатунку). Усё гэта перамешваецца, фільтруецца, пастэрызуецца, ахалоджваецца і трапляе ў вялікія ёмкасці, тыя самыя танкі. У тан-

ў фрызер, а потым на фасоўку, дзе з металічных труб і ёмкацей марожанае фінішуе ў вафельны стаканчык (ці атрымоўвае драўляную палачку або вафлі з бакоў), едзе дагары нагамі і акупаецца верхам у глазуру – атрымоўвае салодкі капялюшык. Потым выраб апранаюць ва ўпакоўку і фасуюць па вялікіх кардонных скрынях.

Бярыце прыклад

Марожанае – гераічны прадукт. Акрамя таго, што яно праводзіць пэўны час у танку, яно яшчэ і загартоўваецца. Адразу з цэха кардонныя скрыні адпраўляюцца ў загартовачную камеру, дзе тэмпература 25–30° ніжэй за нуль па Цэльсію. Я пасля цёплага цэха, у якім так смачна пахла, змагла прабыць у загартовачнай камеры ўсяго дзве хвіліны (я б і пяць прабыла, канечне, але была вельмі лёгкая апранута), марожанаму ж належыць знаходзіцца

дуць акурат гатовыя да таго, каб выканаць план па самым вялікім, ліпеньскім выпуску сваёй прадукцыі. 450 тон – гэта як 90 дарослых афрыканскіх сланоў, толькі з дваццаці розных гатункаў марожанага. Хаця магилёўскае

лепш мерыць у львах, бо гаспадаром фабрыкі з'яўляецца пеў Лёва (і не холадна ж яму!). Значыць, 2 250 ільвоў... з марожанага.

Пакуль вы чыталі гэты матэрыял, прайшло пяць хвілін і ў свеце з'елі 100 пачак марожанага. І ўсе без нас! Хопіць гаварыць і чытаць – давайце есці! Горача ж...

ў такіх няпростых умовах суткі. Пасля чаго яно патрапіць у гандаль, а там і да кожнага, хто захоча паласавацца.

**38 папугаяў!
Даруйце, 90 сланоў**

Калі вы атрымаеце гэты нумар часопіса, 200 працаўнікоў Магилёўскай фабрыкі марожанага бу-

*Фота Алены МАЛЬЧЭЎСКАЙ
і з архіва Магилёўскай фабрыкі
марожанага*

РЫХТУЙ ВАЛЁНКІ ЛЕТАМ

На дварэ чэрвень... Нам здаецца, што зараз – самы час падвесці вынікі конкурсу «Валёнкi. Новая песня» i ўручыць прыз за лепшыя вершы пра гэты абутак. Вы, канечне, можаце пасмяяцца з нас – дарыць валёнкi летам! Але складальнікі прымавак маюць рачыю: усё трэба рабіць загадзя. Такім чынам, сюрпрыз за лепшы верш атрымоўвае **Таццяна Рэянтовіч** са Шклова. Таццяна, хадзіце з задавальненнем паўсюль, дзе збіраліся!

Падары мне, мой мілёнак,
Пару цёпленькіх валёнак.
Я на ножкі іх надзену,
Аж у твары я зардзею.
Буду іх насіць заўжды –
Я кабета хоць куды:
І на працу, і у гасці,
І на конкурс прыгажосці.

А яшчэ адну пару атрымлівае **Валянціна Уладзіміраўна Безручонак** з вёскі Мётча Барысаўскага раёна (як бачыце, «Бязрозка» – гэта сапраўды часопіс для крэатыўных людзей ад 12 да...). Валянціна Уладзіміраўна даслала нам прыпеўкі пра цёплы абутак, а таксама сумную гісторыю са свайго дзяцінства...

Гэта адбылося ў 1968 годзе, калі я хадзіла ў 4 клас. Мой бацька быў майстар на ўсе рукі і сам апраўнаў нашу вялікую сям'ю (шасцёра дзяцей, маці, бацька і бабуля) – шыў кажухі, валяў валёнкi. Мне зваляў беленькія, цёпленькія, вельмі прыгожыя...

Аднойчы я пайшла з сябрамі гуляць на рэчку і там правалілася ў палонку. Прамачыла валёнкi, прыбегла дадому і, каб маці не сварылася, хуценька зняла іх і паклала ў печку на дровы – пасушыць. Нікому нічога не сказаўшы, я легла спаць, а прачнуўшыся раніцай, пабачыла... як мае валёнкi гараць у печы. На ўсю хату я закрычала: «Гараць! Гараць! Гараць!» Спачатку ніхто нічога не мог уцяміць, не ведалі, што са мной зрабілася. А калі валёнкi дасталі з печы, яны былі падобныя да дзвюх галавешак. Мне іх было вельмі шкада. Але большай бядой стала тое, што мне не было ў чым пайсці ў школу (як я плакала!). Давялося чакаць, пакуль бацька зваляе новыя...

Усёй нашай рэдакцыі хацелася б, каб гэта гісторыя мела ўрэшце больш вясёлы канец, і мы з радасцю ўручаем Валянціне Уладзіміраўне прыз!

Віншваем пераможцаў! Дзякуем усім удзельнікам конкурсу! І, вядома, кажам самае шчырае дзякуй Смілавіцкай валяльна-лямцавай фабрыцы і асабіста дырэктару Васілю Мікалаевічу Сабану за прадастаўленыя падарункі!

У кожным пялётку --
лёс і свабода раскрыцця.
Хтосьці першы выбег
з апошняга ўрока.
Разадраныя змейкі гумак --
сутаргі-смецце.
У напярэтым цюльпане-часе -- мэта --
лета --
асалода свабоды...

Аксана СПРЫНЧАН

СВОБОДА

Еду, еду, еду, еду
Я у вёску да сяброў,
Еду, еду я па следу
З Вільні ў Мінск вандраўнікоў.
Дрэвы, дрэвы, лес і поле,
Ды аўтобус тарахціць.
Горада з мяне даволі –
Босаю хачу хадзіць!
Еду, еду, еду, еду –
Бачу сіні паварот.
Гэта елкі, елкі, елкі
Ці штыкет наадварот.

Змыю з пятак, змыю з ног
Пыл асфальтавых дарог.
Мокрым пальцам я крану
Ворс на дыване – траву.
Сяду на дыван зялёны,
Буду ў сэрцы слухаць званы.
Покуль што іду па вёсцы
Босай – значыцца, без злосці.
Смешна людзям усміхацца
Пораз-раз ды і азірацца.
Сонца свеціць на зямлю,
А карова есць траву
Ды прыгожымі вачамі
Назірае ўсё за намі.

Янка ВЛАДЫКА,
г. Маладзечна

ВЕЛІЧ І ТРАГЕДЫЯ ³⁵ ГАЛЬШАН

Яраш МАЛІШЭЎСКИ

Гэтая геаграфічная назва вядомая не толькі ў Беларусі, але і па-за яе межамі. Помнікі і прывіды спрачаюцца паміж сабой — каму з іх належыць першыństwo ў славе Гальшан. Мы ж распавядзём пра адну з найгалоўнейшых славукасцей гэтага краю — Гальшанскі замак.

Гальшаны знаходзяцца на паўночным захадзе ад Мінска, у Смагонскім раёне. Сёння гэта невялічкая мястэчка, а быў час, калі яго ўладары адыгрывалі не апошнюю ролю ва ўсёй Рэчы Паспалітай. Паводле легенды, заснаваў мястэчка на рацэ Карабель у 1280 годзе князь Гольша. Ягоня нашчадкі сталі звацца князямі Гальшанскімі. З гэтага роду паходзіць жонка князя Вітаўта Ульяна, а таксама каралева Польшчы, заснавальніца дынастыі Ягелонаў Соф'я.

У XVI стагоддзі Гальшанамі сталі валодаць знакамітыя Сапегі. Адзін з прадстаўнікоў роду — падканцлер Вялікага княства Літоўскага Павел Стэфан збудаваў мураваны замак — шыкоўную магнацкую рэзідэнцыю. Падчас уладарання Сапегаў замак лічыўся адным з найпрыгажэйшых у ВКЛ. Тут было на што падзівіцца! Старыя малюнкi захавалі веліч грандыёзнага комплексу, які рас-

кінуўся на беразе маляўнічага вадаёма, сярод старых дрэў вялізнага парку.

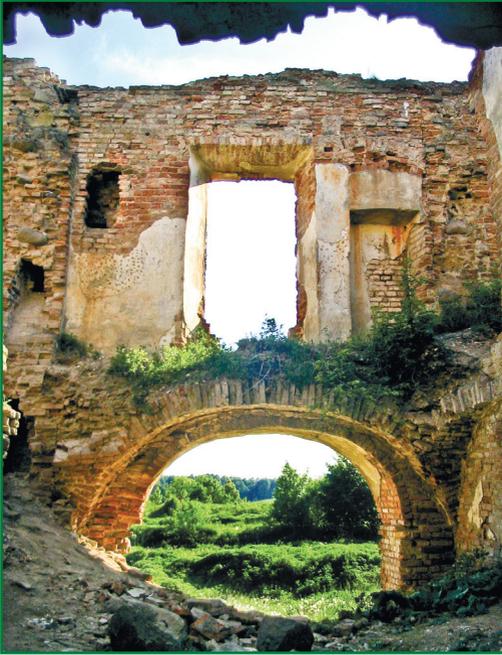
36 Легенды распавядаюць, быццам падземныя хады-лехі злучалі замак з касцёлам і старым гарадзішчам. Паводле паданняў, яны былі такія шырокія, што імі маглі праехаць у шэраг некалькі вершнікаў...

Сумныя часы надышлі напрыканцы XIX стагоддзя, калі комплексам завалодаў рускі памешчык Гарбанёў. Ён узарваў вялікую частку замка, а цэглу пусціў на продаж. А канчаткова дабіла рэзідэнцыю беларускіх магнатаў савецкая ўлада ў 60-я гады мінулага стагоддзя. Тады ў Гальшаных вырашылі збудаваць клуб і не прыдумалі нічога лепшага, як разабраць замак! Вучняў не адпускалі на канікулы, пакуль яны не выламаюць з муроў па 80 цаг-

лін. Пазней вандалізм працягваўся. У двары замка пабудавалі... кароўнікі. Горы смецця грувасціліся паўсюль, а гной заліваў сутарэнні. Сёння балюча глядзець на пустыя правалы вокнаў, зарослыя кустоўем равы, паўразбураныя вежы і муры, уваходы ў сутарэнні, рэшткі скляпенняў. Там, дзе калісьці вялі філасофскія гутаркі найразумнейшыя людзі краіны, дзе абмяркоўваліся дзяржаўныя пытанні, ладзіліся балі, цяпер глыбокая цішыня. Гальшанскі замак чакае аднаўлення. Руіны заклікаюць: «Дапамажыце!»

Але і руіны яшчэ захоўваюць адбітак былой велічы. Адсюль, з пагорка, відаць само мястэчка, дзе спрэс – непаўторная аўра казак, містыкі, паданняў, без якіх

уявіць Гальшаны проста немагчыма. Чаго варты адзін толькі кляштар французскага, дзе, паводле мясцовых паданняў, пры будаўніцтве ў сцяне замуравалі дзяўчыну! А старадаўні млын, дзе ўначы чуваць грукат колаў і таямнічыя галасы? Але гэта ўжо іншыя гісторыі...

Гальшанскі замак стаў адным з сімвалаў Беларусі. А гістарычныя падзеі, звязаныя са славытым родам, леглі ў аснову адной з сюжэтных ліній вядомага рамана Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». Тысячы людзей станавіліся ўнутрана іншымі пасля прачытання гэтай дзівоснай кнігі. Станавіліся БЕЛАРУСАМІ.

Калі апынешся тут, здаецца, што вось зараз у правалах вокнаў мільгне цень Белай Панны, аб якой складзена багата легенд. І падсвядома чакаеш, што па бруку загрузаюць колы раскошнай ка-

рэты Паўла Сапегі. І амаль бачыш шыкоўныя сукні паненак, ладныя кунтушы шляхты, і амаль чуеш бразгаценне шабляў. Тут здаецца, што дзень сённяшні – проста сон і варта толькі расплюшчыць вочы, як перад табой увачавідкі з'явіцца маленькі куточак дзівоснай краіны – Вялікага княства Літоўскага.

Гісторыя Гальшан складае больш за сем стагоддзяў. А колькі імёнаў знакамітасцей звязаны з гэтымі мясцінамі: Напалеон Орда, Язэп Драздовіч, Фердынанд Рушчыц, Уладзімір Караткевіч... А колькі новых імёнаў яшчэ з'явіцца ў прыцягальным, нібы магніт, краі! Мастакі тут ствараюць карціны, паэты – вершы, рэжысёры здымаюць фільмы. Трэба толькі дапамагчы Гальшанам, каб яны і надалей заставаліся крыніцай нацыянальнай гісторыі, творчага натхнення і набылі выгляд, варты помніка.

Фота Аксаны ЛУНІНЕЦ

ПА СЛЕДЗЕ КАМЕТЫ ХОЛМСА

Канстанцін ЦЫРКУН,

кіраўнік астранамічнага гуртка
Рэспубліканскага цэнтра
тэхнічнай творчасці навучэнцаў

Сучасны свет перапоўнены інфармацыяй. Здаецца, няма ніводнага пытання, на якое яшчэ не знойдзена адказу: дастаткова зайсці ў Інтэрнет... Неаднойчы даводзілася чуць ад хлопчыкаў і дзяўчынак словы незадаволенасці часам і лёсам. Маўляў, жыццц цяпер зусім не цікава: усё ў свеце адкрыта, усё разгадана, ніякай рамантыкі. І сапраўды, сумна і нецікава, калі чалавек не ведае, чым яму заняцца. А вось у сямікласнікаў мінскай СШ № 203 Елізара Кандрашова, Дзмітрыя Бандаровіча і Арсенція Сонеца такіх пытанняў не ўзнікае.

На XIV рэспубліканскім конкурсе даследчых работ навучэнцаў хлопчыкі атрымалі дыпламы I ступені. Кампетэнтнае журы, у склад якога ўваходзілі знакамітыя вучоныя, прызнала даследаванне юных астраномаў з 203-й лепшым сярод 23 творчых прац, прадстаўленых астранамічнай секцыяй. Удзельнічалі ў гэтых спаборніцтвах вучні з усіх абласцей рэспублікі, прычым у асноўным старшакласнікі. Так што перамагчы сямікласнікам было вельмі няпроста.

Астраноміяй Елізар, Дзіма і Арсенцій цікавяцца з дзяцінства. Добра ведаюць зорнае неба, прачыталі шмат прысвечаных даследаванню космасу кніг і часопісаў. Яшчэ тры гады таму разам з бацькамі назіралі за касмічнай госцяй – каметай Холмса. Тады яна была бачная няўзброеным вокам, як туманная плямка сярод зорак. Інфармацыйны «туман» паспрабавалі рассяець для сябе з дапамогай Інтэрнета. І – наткнуліся ў ім на інфармацыю аб тым, што **камета Холмса не падпарадкоўваецца класічным тэорыям.**

У халоднай касмічнай прасторы па сваіх арбітах рухаюцца вакол Сонца каметы. Па класічнай тэорыі іх ядры складаюцца з рыхлага астаткавага матэрыялу, утворанага пры нараджэнні Сонечнай сістэмы. У склад каметнага ядра ўваходзяць вадзяны лёд, розныя лятучыя рэчывы: метан, аміяк, вуглякіслы газ, цыяністы вадарод – і ўсё гэта ўперамешку з цвёрдымі пылінкамі. Такое ядро вельмі нагадвае брудны снежны камяк. Пры набліжэнні ядра каметы да Сонца пад уздзеяннем

сонечнага цяпла лёд пачынае раставаць, вада выпарваецца. Вакол ядра ўтвараецца газава-пылавое воблака – кома. У такі час камета назіраецца як туманная плямка. Пры набліжэнні гэтага нябеснага цела да Сонца пыл і газ зрываюцца з комы, і ўтвараецца знакаміты хвост. Некаторыя каметы добра бачныя няўзброеным вокам, аднак большасць – з дапамогай бінокля або тэлескопа.

А вось камета Холмса паводзіла сябе зусім інакш. У маі 2007 года яна наблізілася на самую блізкую да Сонца адлегласць, але заставалася не вельмі яркай, была бачная толькі ў тэлескоп. Нічога цікавага з каметай ужо не павінна было здарыцца. Яна пачала павольна аддаляцца ад Сонца, хаваючыся ад зямлян у ледзяных абшарах далёкага космасу. І тут адбылося нечаканае! Камета раптоўна павялічыла свой бляск адразу на 14 зорных велічынь – і стала бачнай няўзброеным вокам! Гэта была неверагодная падзея ў каметнай астраноміі. Вучоныя ўсяго свету пачалі разгадваць незразумелыя паводзіны каметы Холмса.

Елізар, Дзіма і Арсенцій абмяркоўвалі паміж сабой сюрпрыз незвычайнай госці. Звярнуліся па дапамогу да настаўніцы фізікі Святланы Барысаўны Каласоўскай. Яна і параіла хлопцам запісацца ў астранамічны гурток Рэспубліканскага цэнтра тэхнічнай творчасці навучэнцаў, што знаходзіцца ў Мінску на вуліцы Макаёнка, 12.

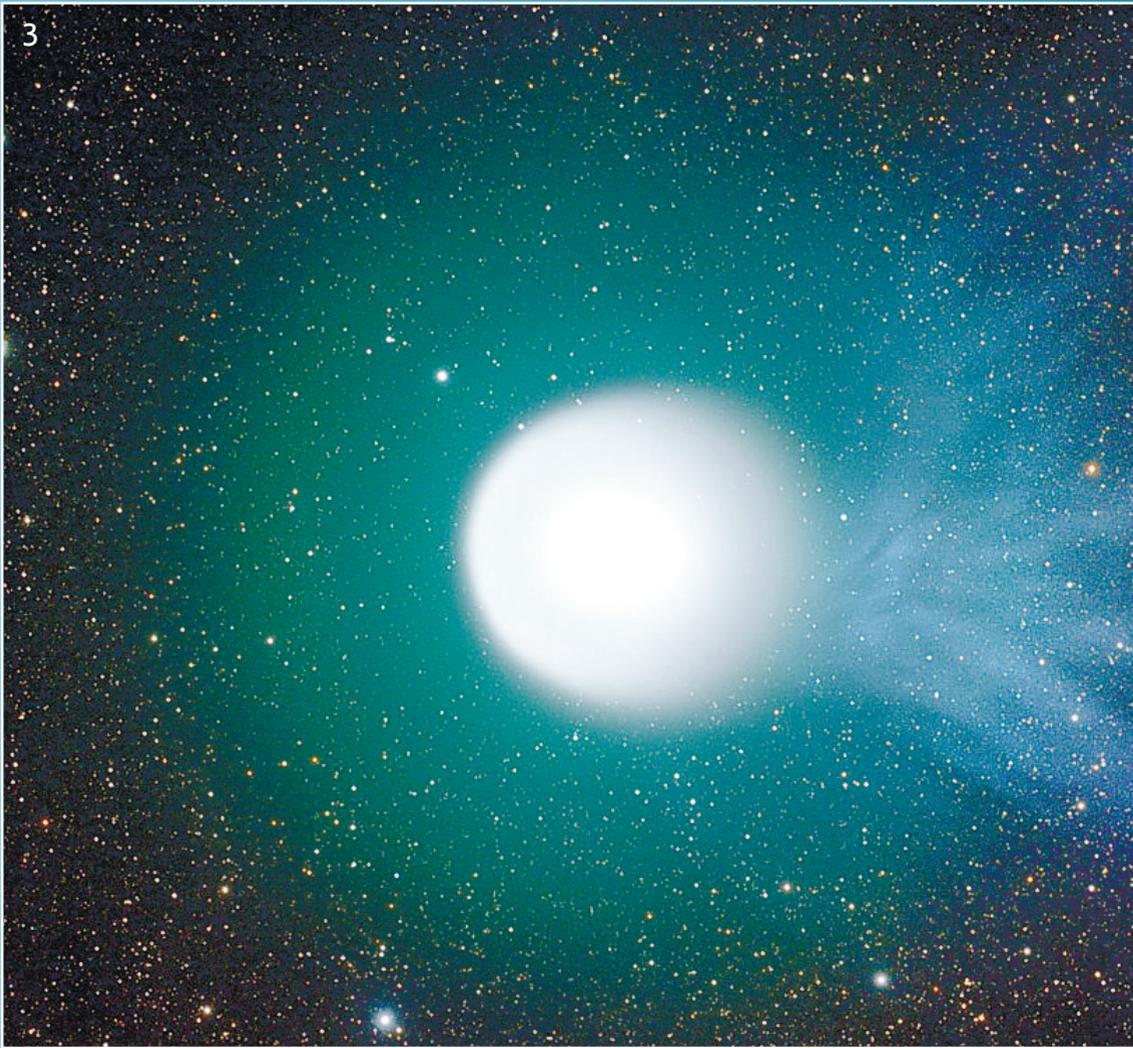
У гурток хлопчыкі прыйшлі са сваёй гіпотэзай: трэба прыдумаць іншую мадэль будовы ядра, якая і растлумачыць незвычайныя па-

40 водзіны каметы Холмса. А што, калі ядро касмічнай гасці складаецца з порыстага сілікатнага матэрыялу і нагадвае пемзу? Поры пемзы запоўнены замёрзлымі газамі з украпінамі цвёрдых часцінак мінералаў. У планеты Сатурн ёсць спадарожнік Гіперыён, які вельмі падобны на гіганцкую порыстую пемзу. І камета можа мець такую ж будову, выказаў здагадку Дзіма.

Асноўным мінералам у складзе каметы можа быць алівін. Крысталы алівіну вельмі добра прыліпаюць адзін да аднаго і нагадваюць зеленаватае шкло, праз якое добра праходзіць сонечнае

святло. Алівін быў знойдзены пры даследаваннях выкідку каметнага рэчыва з ядра каметы Тэмпеля, распавядаў Елізар.

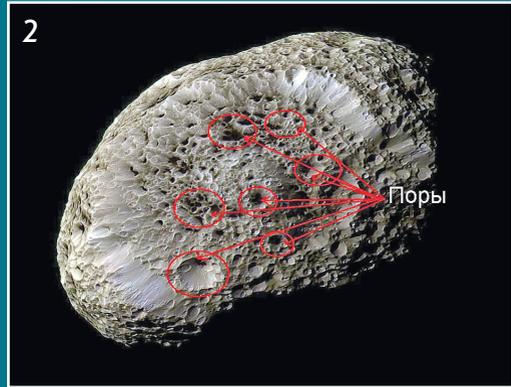
Алівінавая абалонка можа поўнасю пакрыць шкляной коўдрай пемзападобнае ядро каметы, і выкід газаў пры праходжанні каметы каля Сонца не адбудзецца. Але пад абалонкай газы могуць перацякаць з адной поласці ў другую і назапашвацца ў адной – самай вялікай. Так адбываецца пры палёце каметы да Сонца дзесяці разоў, пакуль не назапасіцца крытычны аб'ём газаў у адной з поласцей ядра. Алівінавая абалонка над поласцю разбураецца,

і адбываецца выкід газаў з ядра каметы. Тады зямляне і бачаць раптоўнае павелічэнне бляску каметы, падсумаваў Арсенцій.

Хлопчыкі занатавалі свае разважанні, зрабілі малюнкi, прачыталі неабходную астранамічную літаратуру, аформілі рэферат. У выніку атрымалася арыгінальная гіпотэза будовы каметнага ядра.

Сябры вельмі хваляваліся, калі першы раз выступалі са сваёй гіпотэзай на школьнай навуковай канферэнцыі. Але паведамленне атрымалася настолькі цікавым, што ім прапанавана было выступіць і на раённай, і на гарадской канферэнцыях. І ўсюды навуко-

вую працу Арсенція, Дзмітрыя і Елізара адзначалі як лепшую.

Як след падрыхтаваліся хлопчыкі да рэспубліканскай канферэнцыі. Зрабілі прэзентацыю свайго выступлення, нават змайстравалі мадэль прыдуманнага імі ядра каметы. На астранамічнай секцыі канферэнцыі кожны ўдзельнік нават змог патрымаць гэту мадэль ва ўласных руках.

А шчаслівыя дыпламанты не збіраюцца спыняцца на дасягнутым. Яны мараць разгадаць яшчэ адну загадку Сусвету – адкуль прылятаюць да Сонца каметы і як яны ўтварыліся.

На здымках:

1. Гурткоўцы Арсенцій Сонец, Валерый Цвірко, Дзмітрый Бандаровіч, Елізар Кандрашоў з дыпламамі XIV рэспубліканскага конкурсу даследчых работ навучэнцаў.

2. Гіганцкая порыстая пемза – так можа выглядаць ядро каметы Холмса.

3. Камета Холмса.

Агнія СЕРГІЮК: «ЛЁГКА СТАВІЦА ДА ПРАБЛЕМ І ЛЁГКА ІХ ВЫРАШАЦЬ»

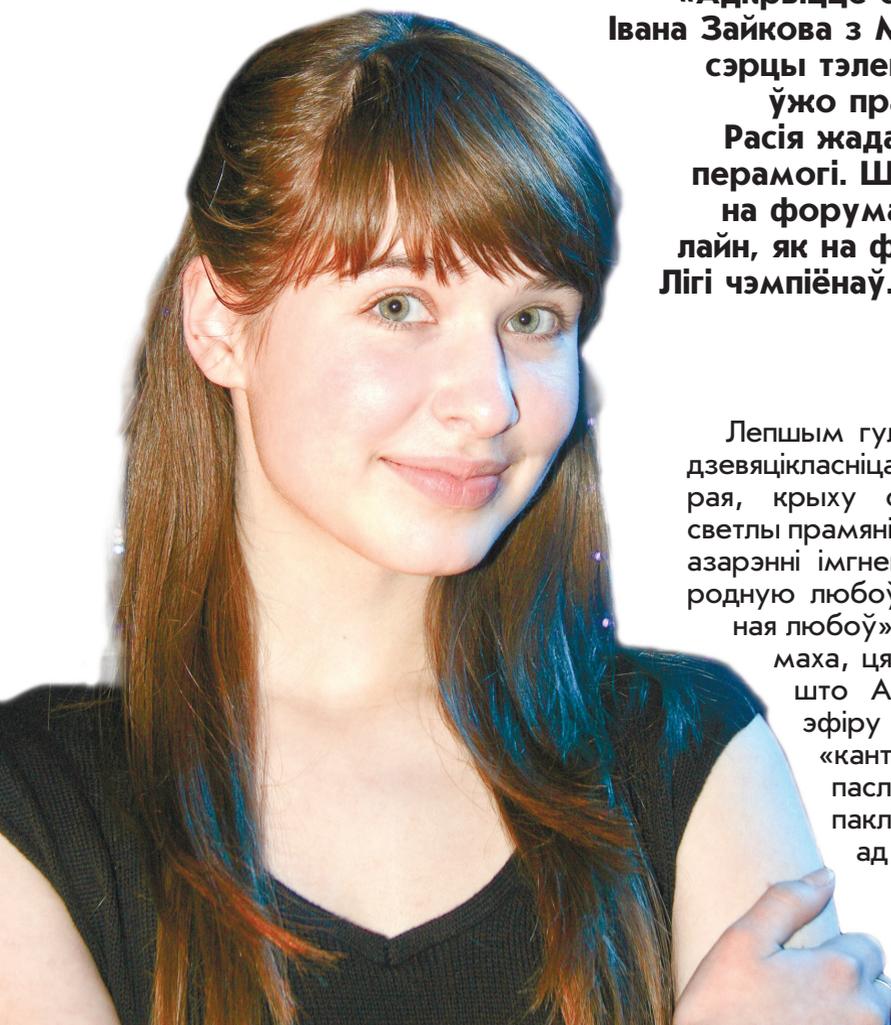
Беларускія школьнікі сталі сенсацыяй расійскай телеперадачы «Што? Дзе? Калі!». Сёлета ў сакавіку ўпершыню за 35 гадоў існавання элітарнага клуба за гульнявы стол села каманда, сярэдні ўзрост гульцоў якой — 15 гадоў.

Вядучы скідак на маладосць не рабіў. Жарсці, нервы, прыгожыя здагадкі, адкрытыя ўсмешкі юных удзельнікаў... і слёзы капітана, які на ліку 5:5 памыліўся з выбарам версіі.

«Адкрыццё сезона» — каманда Івана Зайкова з Мінска — заваявала сэрцы тэлегледачоў. Не кажу ўжо пра беларусаў — уся Расія жадала юным знаўцам перамогі. Шквал каментарыяў на форумах, каментарыі онлайн, як на футбольным матчы Лігі чэмпіёнаў. Так прачынаюцца славуцімі.

Дар'я КАСТЭНКА

Лепшым гульцом каманды стала дзевяцікласніца Агнія Сергіюк. Шчырая, крыху сарамлівая ўсмешка, светлы прамяністы позірк і геніяльныя азарэнні імгненна прынеслі ёй «народную любоў». Між тым «народная любоў» — як тая шапка Манамаха, цяжкая штука. Першае, што Агнія прачытала пасля эфіру на сваёй старонцы ў «кантакце», было ідыёцкае пасланне ад незнаёмага паклонніка: «Агнія, я хачу ад цябе дзяцей!»

Мы сустрэліся з Агніяй Сергіюк на запісе беларускага «Што? Дзе? Калі?»: яна прыйшла ў «тэледомік» падтрымаць старэйшых калег.

У жыцці Агнія амаль такая ж, як і на тэлеэкране: адкрытая, эмацыянальная, гарманічная, з амаль дзіцячым перакананнем, што жыццё ёсць цуд. Аднак пад гэтым адчуваецца моцны характар, унутраны стрыжань. «Дзяўчына, якая далёка пойдзе», – ахарактарызаваў яе журналіст расійскіх «Известий». І я з ім згаджуся.

Агнія Сергіюк вучыцца ў мінскай гімназіі № 2. Пасля 9 класа хоча паступіць у ліцэй БДУ. IQ – 120 па шкале Айзенка. Любімыя прадметы – хімія і біялогія. «Таму, што яны выклікаюць у мяне эмоцыі, – тлумачыць Агнія. Хімія – гэта розныя цікавыя працэсы, рэакцыі, выбухі. А біялогія – гэта мы самі, наша цела, усё жывое вакол». Любімае чытанне: Толкіен, Пушкін, Фелікс Крывін, Макс Фрай, часопіс «Esquire». Любімая цытата – з Макса Фрая: «...великолепная, всемогущая, уверенная в собственном бессмертии малолетняя дурочка».

– Агнія, ты ў пятнаццаць год ужо дасягнула мары тысяч і тысяч знаўцаў – стала зоркай тэлеклуба. Людзі гадамі ідуць да гэтага, а колькі часу спатрэбілася табе? З чаго ўсё пачалося?

– Мой старэйшы брат таксама гуляе ў інтэлектуальныя гульні. Я доўга прасіла яго ўзяць мяне з сабой у клуб. Калі перайшла ў 7 клас, ён нарэшце адвёў мяне ў Мінскі палац дзяцей і моладзі, да трэнера Паўла Забаўскага.

Праз паўтара года, восенню 2009-га, мы даведаліся, што на маскоўскім канале СТС аднаўляецца

славуцая ў 90-х тэлегульня «Брэйн-рынг». Павел Алегавіч «кінуў кліч», у МДПДіМ сабралі каманду школьнікаў. Мы з'ездзілі ў Маскву і прайшлі адбор.

Далей адбылася феерычная гульня юнацкай зборнай Мінска на «Брэйн-рынг», дзе беларускія вундэркінды ў першым жа баі «выкацілі» дарослую зборную Масквы. У фінале «Брэйна» нашы дзеці гулялі разам з камандай «тэлезорак»: Друзем, Паташовым, Аскеравым. Там мінскую каманду і запрыкмеціла тэлегрупа «Што? Дзе? Калі?».

– Павел Алегавіч доўга інтрыгаваў нас: маўляў, у мяне для вас будзе сюрпрыз. Мы гадалі ўсёй камандай: можа, нас паклічуць здымацца ў беларускім тэлеклубе? Як было б класна! Потым ён сабраў нас і кажа: «З вас набяруць каманду ў расійскае «Што? Дзе? Калі?».

– Як адбіраюць «элітарных» знаўцаў?

– Спачатку мы... сталі ў круг і згулялі ў «далонькі» – такое практыкаванне на камандны дух. Далей нам задавалі пытанні, на якія трэба было прыдумаць вялікую колькасць адказаў, а потым выбраць з іх правільны. Яшчэ нам учынілі трэнінг на давер – трэба было заплюшчыць вочы і падаць спінай на рукі таварышаў па камандзе. А потым мы гулялі, як у элітарным клубе, за круглым сталом, мяняючыся па два чалавекі.

Калі праз два тыдні трэнер сказаў, што мяне ўзялі ў элітарны клуб, я ад радасці кінулася яму на шыю!

– Як вы пачувалі сябе ў знакамітым «тэледоміку»? Навічкі, ды яшчэ самыя малодшыя... Як да

– Адчулі, толькі вельмі спецыфічны. Нашы акаунты ў сацыяльных сетках амаль адразу атакавалі людзі з нездаровым пачуццём гумару. У мяне была поўнасцю адкрытая старонка ў «кантакце»... Андрэй Супрановіч, капітан студэнцкай зборнай у беларускім тэлеклубе, – мой сябар. Ён патэлефанаваў мне ў Маскву адразу, калі мы яшчэ толькі вярталіся з гульні, і папрасіў пароль ад майго акаунта. Я так разумею, Андрэй не хацеў, каб я ўсе пытанні прачытала, і за ноч выдаліў дзве сотні, пакінуў толькі «цэнзурныя». А колькі ўсяго я прачытала пра сябе ў Інтэрнеце! Даведалася нават новыя словы, не ўсе прыстойныя.

Цяпер у мяне строга «фэйс-кантроль». Кожны дзень у «кантакце» мяне дабаўляюць у сябры чалавек па сорок, гэтая хваля яшчэ не скончылася. Але я «адказваю ўзаемнасцю» толькі тым, каго ведаю.

– Што змянілася ў школе? Як да

вас цяпер ставяцца аднакласнікі, настаўнікі?

– Нічога ў прынцыпе не змянілася. Толькі адна настаўніца пажартавала: «Калі б табе задалі пытанне па фізіцы, ты б, Агнія, не стала лепшым гульцом». Мяне гэта крыху пакрыўдзіла. А яшчэ адна настаўніца спыталася: «Ну і што табе за гэта далі?» Дзіўна, што многія людзі не разумеюць, НАКОЛЬКІ важная для мяне гуляня.

– Ці дапамагае табе тое, чаму ты навучылася за гулянявым сталом «Што? Дзе? Калі!»

– Вядома. Там вучышся думаць хутка, лагічна. І калі я ў тэсце бачу пытанне, ці назвалі матылька-капусніцу так за тое, што яго лічынка харчуецца капустай, адразу думаю: «Ну канечне, не – інакш навошта пра гэта пытацца? Недзе тут павінен быць падвох».

Вельмі дапамагае ў жыцці ўменне хутка прымаць рашэнні. Іншы раз бывае патрэбна ўсё абдумаць і вырашыць, што рабіць, літаральна за хвіліну. Я – магу.

– Плануеш у дарослым жыцці займацца інтэлектуальнымі гулянямі?

– Абавязкова. Паспрабую сумяшчаць работу, кар’еру і гульні. Адчуваю, што без «Што? Дзе? Калі?» проста стану іншым чалавекам... Аднойчы мама паспрабавала мяне пакараць – на тыдзень забараніла хадзіць на трэніроўкі ў інтэлектуальны клуб. У мяне ледзь не здарыўся нервовы зрыў: як?! Я – без «Што? Дзе? Калі?»?! Жыць тыдзень?! Ніза што!

– У гульні чалавек раскрываецца, паказвае свае ўнутраныя якасці... Якія рысы табе найбольш падабаюцца ў людзях?

46 – Тое, чаго няма ў мяне – крыху цынічнае стаўленне да жыцця. Мне падабаецца, калі чалавек знешне цынічны і спакойны, цвёрды як камень – а ўнутры ў яго такі багаты свет! Я такіх людзей вельмі люблю.

Мяне вабіць у людзях лёгкасць. Трэба лёгка ставіцца да праблем, лёгка іх вырашаць – альбо прымірацца з тым, чаго нельга пазбегнуць. Трэба ўмець заўсёды ўсміхацца, нават калі табе цяжка. Усмешка – гэта сцяг карабля, нельга яго спускаць.

– **Ідэальны падарунак – ён для**

цябе які? Уласны востраў у акіяне, чырвоная «Ферары», серэнада пад акном!

– Я вельмі люблю герберы і каву ў пластыкавых стаканчыках. Ідэальны падарунак – гэта калі ў адной руцэ букет гербераў, у другой – стаканчык кавы і мяне абдымае блізкі чалавек, добры сябар...

– **І, нарэшце, якая прафесія цябе вабіць? Кім хочаш быць?**

– Псіхалагам. А дакладней, псіхалагам-журналістам. Хачу пісаць артыкулы па псіхалогіі. Мая мара – публікавацца ў часопісе «Psychology».

Ігратэка

«ПАГРУЖАЕМСЯ» Ў МІКІ-МАУСА

«Ты чалавек? – Не. – «Ты жывы? – Не. – Створаны рукамі чалавека? – Так». Пачуўшы такі дыялог, не пужайцеся. Хутчэй за ўсё, гэтыя людзі займаюцца любімай забавай знаўцаў – гуляюць у «пагружэнне».

Гэтая забава падыходзіць для кампаніі ад 3 да 20 чалавек. Яна не толькі вясёлая, але і карысная: развівае логіку, трэніруе памяць.

Правілы простыя. Адзін чалавек – вядучы – загадвае нейкае паняцце. Гэта можа быць што заўгодна – рэальны прадмет, абстрактнае паняцце, твор мастацтва.

Але найчасцей, каб цікава было гуляць, загадва-

юць вядомага чалавека альбо літаратурнага ці кінаперсанажа.

Гульцы задаюць пытанні, а вядучы можа адказваць на іх толькі «так» альбо «не». Задача гульцоў – адгадаць, што альбо каго задумаў вядучы.

Адрозніваюць «простае» і «глыбокае» пагружэнне. Пры глыбокім пагружэнні вядучы як бы «пераўвасабляецца» ў персанажа альбо рэальнага чалавека, якога ён загадаў. Тады на ўсе пытанні ён адказвае ад імя гэтага персанажа, што дае цікавыя эфекты. Напрыклад, Пушкін не можа ведаць, што яго творы будуць вывучаць у школе, а доктар Хаус нават не здагадваецца, што ён – тэлевізійны персанаж. Гуляць становіцца цяжэй, але і цікавей.

Гулец, які адгадаў, што задумаў вядучы, сам займае яго месца. Цяпер яго чарга з загадкавым выглядам сцябацца з сябраў, загадаўшы якога-небудзь робата Вернера.

Гуляем са знаўцамі

«ВЫЧВАРАЛАЎКІ»

У гэтым конкурсе звычайныя нам ідыёмы — крылатыя фразы, прымаўкі, прыказкі — пераказаныя навукападобнай, канцылярскай мовай. Напрыклад: «Зародкі дамашняй птушкі не могуць выступаць у якасці настаўніка ў адносінах да самой дамашняй птушкі». Не адразу і здагадаешся, што гэта ўсяго толькі «яйкі курыцу не вучаць». Хіба не вычварэнне?

Прапануем вам вярнуць «ісціннае аблічча» дзесяці рускамоўным прыказкам і прымаўкам, схаваным пад навукападобнымі маскамі.

1. Непажаданае прыбыццё асоб, якія валодаюць халоднай зброяй, абавязкова прывядзе да іх гвалтоўнай смерці ад гэтай самай зброі.

2. Індывідуум, які захоплены пошукам і адловам жывёлы ў розных вадаёмах, здольны ідэнтыфікаваць такога ж, як ён, на досыць вялікай адлегласці.

3. Чалавечы орган, які ў найбольшай ступені забяспечаны смакавымі рэцэптарамі, валодае надзвычайнымі якасцямі гіда.

4. Не варта шырока разяўляць сківіцы, калі бачыце абрадавы хлеббулачны выраб, які вам не належыць.

5. У адной з самых моцных чалавечых эмоцый вытрашчаны органы, якія адказваюць за візуальнае ўспрыняцце навакольнага свету.

6. Ніжнія канечнасці чалавека не з'яўляюцца сховішчам абсалютна аўтэнтычнай інфармацыі.

7. Плады садавіны можна, як правіла, заўважыць ля дрэва, на якім яны растуць.

8. Пры здзяйсненні эксперыменту на парыў ён адбываецца выключна ў месцы, дзе таўшчыня мінімальная.

9. З надзвычай блізім вам чалавекам жыццё нават у вельмі проста пабудове падаецца пасмяротным месцам жыхарства праведнікаў.

10. У месце вашага жыхарства ў якасці памагатых могуць выступіць часткі пабудовы, якія падтрымліваюць дах.

1. Хто да нас з м'ясом прывядзе, той ад мяна і загіне.
2. Рыбак рывака бачыць далек.
3. Язык да кіева давадззе.
4. На чужыі каравай рот не разявай.
5. У страху вочы вялікія.
6. У нагах праўды няма.
7. Яголькік ад вобчыні не далажка падае.
8. Дзе тонка, там і пвешчы.
9. З мільямі раі і ў шалашы.
10. Дома і сцяпеня і нячыныя і даламагалюць.

Адказны

Вядучая рубрыкі
Дар'я КАСТЭНКА

Аляксандр КАНАНОВІЧ:

«Я ЗАДАВОЛЕНЫ
НЕ ВЫНІКАМ,
А ПРАЦЭСАМ»

Дарагія чытачы «Бярозкі», калі вам пашчасціла паглядзець новы беларускі фільм «Дастыш фантастыш», то, бясспрэчна, будзе цікава пазнаёміцца і з кінарэжысёрам Аляксандрам Канановічам. Інфантальны і абаяльны, ён амаль заўжды адказвае на сур'ёзныя пытанні жартамі, таму з ім вельмі весела. Яго сціслыя адказы не дадуць вам загразнуць у шматслоўных фразах. Але не здзіўляйцеся, калі з іншых крыніц вы даведаецеся пра Сашу нешта, што не будзе супадаць з інфармацыяй, якую змяшчае гэта інтэрв'ю.

У 2005 годзе малады рэжысёр, выпускнік Беларускай акадэміі мастацтваў (майстэрня Міхаіла Пташукі) Аляксандр Канановіч нарэшце знайшоў грошы на рэалізацыю свайго дыпломнага праекта. Атрымаўся эксцэнтрычны кароткаметражны фільм «Колер кахання», пасля якога шчасліўцы, што фільм пабачылі, з любоўю ахрысцілі Сашу «беларускім Эмірам Кустурыцам». Столькі запалу і энергіі было ў непрацяглай па часе і сціплай па бюджэце кінастужцы, што кінааматары з надзеяй чакалі ад Канановіча новых здзяйсненняў, а некаторыя – ледзь не адраджэння беларускага кіно наогул.

Чакаць давалося 5 год. Так, так, сёлета ў красавіку адбылася прэм'ера дэбютнага «поўнага метра» Аляксандра Канановіча з эпатажнай і шматсэнсоўнай назвай

«Дастыш фантастыш» (вытворчасць кінастудыі «Беларусьфільм»). Цікава, што ў абодвух Сашавых фільмах галоўныя героі церпяць адно няшчасце: іх скура і валасы пры хітраспляценнях фантастычных акалічнасцей становяцца сіняга, зялёнага і чырвонага колераў, ненатуральных для чалавека.

Кадр з фільма «Дастыш фантастыш»

Паводле вызначэння самога рэжысёра, «Дастыш фантастыш» – кінаістэрыка з элементамі вадэвіля і зусім нязначнай порцыяй трэшу. Эклектычная карціна «лёгкага» прыгодніцкага жанру пра юнака Ваньку, якому пашчасціла атрымаць у спадчыну насенне, з якога потым вырасла грашовае дрэва, давяла да стану страшэннага раздражнення, бадай, усіх беларускіх кінакрытыкаў і «ў прынцыпе, спадабалася» сярэднестатыстычнаму глядачу.

Сёння Аляксандр Канановіч – наш суразмоўца.

– Саша, наколькі я ведаю, ты спачатку закончыў Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт, мастацка-графічнае аддзяленне, у 1999 годзе. Як цябе, прабач, занесла ў кіно?

– У мяне ёсць таварыш Саша Домін, ён з Гродна. Мы тады вучыліся разам. Курсе на трэцім ён пачаў мне фільмы паказваць. Фільмы, фільмы, фільмы. І аднойчы – выходжу з БДПУ, з дыпломам, саджуся на метро і вязу дыплом у Акадэмію мастацтваў. Неяк так атрымалася фантастычна...

– Атрымліваецца, пад уздзеяннем чужых фільмаў табе захачелася здымаць свае?

– Ведаеш, кіно – гэта настолькі цікава, што можна нават не задумвацца, чаму і навошта ты гэта робіш.

– У цябе ёсць любімыя рэжысёры?

– Ларс фон Трыер падабаецца, часам Ян Шванкмаер.

– Чым?

– Прыёмамі, якія можна крадзі, чым жа яшчэ!

– Для цябе кіно – гэта скраданне чужых прыёмаў?!

– Ну канечне, усе так робяць! Я ж кажу не пра ўласна кінамограф як увасабленне творчай ідэі, а пра тэхнічнае ўвасабленне: планы, мантаж...

– Што ты скажаш пра сучасны стан «Беларусьфільма»?

– Ну, безумоўна, кінастудыю цяпер усе ўшчуваюць, даюць па-

Кадр з фільма «Дастыш фантастыш»

рады і ўказанні... Ведаеш, гэта як бокс па тэлевізары глядзець: сядзіш ля экрана і абураешся, маўляў, чаму ён не можа трэснуць праціўніку, той жа адкрыты! А калі сам становішся на месца перша-

50 га... Так і тут: збоку добра бачна, добра ўказваць, усе разумныя. А паспрабуйце вы прыйсці ды самі што-небудзь зрабіць, пабачым, што ў вас атрымаецца! Я асабіста думаю, што «Беларусьфільм»

Кадр з фільма «Колер»

квітнее. Мне, прынамсі, вельмі спадабалася тут працаваць.

— **Якія праблемы даводзілася вырашаць падчас працы над фільмам «Дастыш фантастыш»?**

— Самай галоўнай праблемай была нястача грошай. Нам не заўжды хапала бюджэту для таго, каб ажыццявіць тыя задумы, якія здаваліся ідэальнымі. Даводзілася неяк выкручвацца.

Кадр з фільма «Колер каханья»

— **Напрыклад?**

— Напрыклад, мы хацелі зрабіць для аднаго эпизоду шклянны аўтобус, падсвечаны неонам. Па нашай задуме галоўны герой, разбагацеўшы, мусіў купіць сабе такі транспартны сродак. Але для нас гэта аказалася дарагавата, і мы ўзялі проста вялікі аэрапортны аўтобус. У фільме менавіта яго купіў сабе галоўны герой Ванька.

— **На колькі балаў па дзесяці-бальнай шкале ты ацэньваеш свой фільм?**

— Хто ж табе праўду скажа! Свой жа фільм заўжды не падабаецца, заўсёды здаецца, што можна было б і лепш зрабіць.

— **Ты задаволены вынікам альбо не?**

— Таксама пытанне правакацыйнае! Я задаволены не вынікам, а працэсам. Вынікам я як стваральнік не задаволены апрыёры.

— **А наступны фільм плануеш?**

— Так, з асалодай! Ёсць задумка зрабіць казку. Такую вясёленькую, у жанры вадэвіля, на «Беларусьфільме».

Гутарыла
Воля
ЧАЙКОЎСКАЯ

Нашы госці

«Вітамінкі» ад «Старога Ольсы»

Фота з архіва гурта «Стары Ольса»

Несправядліва, каб беларуская музыка мінулых стагоддзяў заставалася толькі прадметам даследавання вузкага кола навукоўцаў! Так вырашыла крыху больш за дзесяць гадоў назад група маладых мінскіх музыкантаў. Утвораны імі гурт быў названы «Стары Ольса» і пачаў іграць сярэднявечную музыку, распавядаць слухачам пра старажытныя інструменты і нават вучыць на сваіх канцэртах рухам тагачасных танцаў!

Падчас гутаркі з вядучай «Дынаміка» лідэру гурта Зміцеру Сасноўскаму ўдалося так зацікавіць яе сваімі разважаннімі аб музыцы, што яна палічыла дарэчным прапанаваць вашай увазе яго сольнае выступленне.

Вольга НАВАЖЫЛAVA

52 Унікальная калекцыя

— Мая першая адукацыя — гістарычная. Атрымаў яе на гістфаку Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. У этнаграфічных экспедыцыях мы, студэнты, сустракалі дзядуль і бабуль, у якіх былі старыя музычныя інструменты. Памятаю некалькі скрыпак, якія набыў амаль задарма (ну што сту-

струменты і рэстаўрыраваць я вучыўся ў Латвіі, у вядомага майстра Донатса Вуцьса. Адтуль таксама прывёз некалькі экспанатаў для калекцыі. Збіраю розныя інструменты, але самая вялікая любоў — гэта, канечне, дуда (беларуская

фота з архіва гурта «Стары Ольса»

дэнт можа заплаціць?). На некаторых можна было адразу іграць, але ў асноўным інструментам патрэбна была рэстаўрацыя.

Цяпер мая калекцыя складаецца амаль з трох дзесяткаў экспанатаў. Гонар яе — дзве скрыпкі: французская, пачатку XIX стагоддзя, і ўнікальная беларуская, зробленая невядомым майстрам з народа. Толькі пазней, калі сам пачаў рабіць інструменты, зразумеў гэту ўнікальнасць. Рабіць ін-

валынка). І сам дуды з задавальненнем раблю.

Гурт «Стары Ольса» пачынаўся, у прыватнасці, з жадання перайграць на ўсіх інструментах калекцыі. Калі мы пачалі ўжо зарабляць грошы, то з'явілася магчымасць замаўляць інструменты ў вядомых майстроў. І цяпер у нас ёсць лютні майстра Юрыя Дубнавіцкага, дуды Тодара Кашкурэвіча і нават некаторых майстроў з Германіі. Да нядаўняга часу самым рэдкім экспанатам у нас былі крылавідныя паўночна-беларускія латгальскія гуслі. Але потым, на шчасце, адкрыў сваю

майстэрню Алесь Чумакоў, які захапіўся гусямі. Усё, што ведаў пра гэтую справу, я яму перадаў. Адным словам, цяпер гуслі апраўдана вяртаюць сваю папулярнасць на Беларусі.

Простыя мелодыі ў павольных рытмах

— Дзесяць гадоў таму, калі мы пачыналі, наш канцэрт сабраў каля шасцідзесяці чалавек. І мы лічылі гэта поспехам. Сёння мы збіраем амаль поўныя залы кшталту канцэртнай залы «Мінск».

Калі казаць пра якасць выканальніцкай тэхнікі, якасць інструментаў, навуковага даследавання сярэднявечнай музыкі, дык у пачатку творчага шляху мы былі проста немаўлятамі. Але і цяпер мы ўвесь час самаўдасканалваемся, таму што пакуль не маем магчымасці сыграць сярэднявечную музыку аўтэнтычна — так, як яна гучала на самай справе. У сярэднявеччы мелодыі былі вельмі простыя, рытмы — павольныя. Мажорнае і мінорнае гучанне не адасабляліся так дакладна, як сёння. Патрэбны пэўная музычная далікатнасць і добрае веданне псіхалогіі сучаснага глядача, каб данесці прыгажосць твораў тагачасных кампазітараў да аўдыторыі.

Калі шчыра...

— Асабіста мне незразумелыя такія стылі, як рэп і хіп-хоп — у іх занадта пафасу, агрэсіі. Гэта стылі, якія прызнаюць, што чалавек хоча займацца мастацтвам, не прыкладаючы намаганняў, каб навучыцца спяваць, і таму аб-

мяжоўваецца чытаннем. Ну што рабіць? Мне здаецца, што гэта трохі вульгарна. А вось танцы пад музыку гэтых стыляў — ужо мастацтва, бо патрабуюць добрай фізічнай формы, спрактыкаванасці, трэніроўкі. Таксама цікавымі мне падаюцца сучасныя электронныя эксперыменты з фальклорам, фольк-мадэрн у электронным выглядзе з якім-небудзь жывым інструментам. Мне падабаюцца некаторыя творы фольк-джаза.

Аўтэнтыка плюс сучаснасць

— Гэта, вядома, мой суб'ектыўны погляд, але я лічу, што сучасная папулярная музыка становіцца пластыкава-рафінаванай, бо ў ёй адсутнічаюць жывыя інструменты, а таксама пэўныя «вітамінкі». Мне не падабаецца гармонік як інструмент, але на яго прыкладзе паспрабую патлумачыць, чаго не хапае сучаснай электроннай рафінаванай музыцы, у якой усё дакладна выконваецца, як на камп'ютэры. Калі народныя майстры рабілі гармонікі, то пасля роўнага выстройвання планак з язычкамі бралі надфіль і па дыяганалі проста крамсалі. Для таго, каб надаць гучанню інструмента дробны фальш. Гэты дробны фальш утварае пэўныя «зазоры» паміж нотамаі, якія называюць пералівамаі, «вітамінкамаі». Вельмі дробныя настроі. Нават дуды, якія не «плаваюць», а выстройваюцца ідэальна, пераўтвараюцца ў своеасаблівую сінтэтыку. А плаваючыя ноты гучаць жыва. Дарэчы, у гэтым шмат энергетыкі. Сёлета мы цэлы канцэрт прысвяцілі фольк-ма-

54 дэрну. Такі традыцыйны энергічны інструмент, як дуда вырашылі спалучыць з мастацтвам дыджэя.

У сучаснай музыцы ёсць эмоцыі, але адсутнасць жывых дробных чалавечых памылак у выцягванні нот робіць яе прыкрай, пластыкавай. Зрэшты, сучасная цывілізацыя такой і

з'яўляецца. Напэўна, седзячы за камп'ютэрам, хочацца такую ж камп'ютэрную музыку і слухаць. Гэтак жа і рок мог узнікнуць як стыль толькі тады, калі чалавека пачалі акружаць маторы. І рокавае гучанне гітары – гэта не што іншае, як

упарадкаванне навакольных гукаў, матораў машын, рухавікоў станкоў сучаснага горада. І мне здаецца, што гэтыя дзве тэндэнцыі павінны спалучацца – аўтэнтыка плюс сучаснасць. Ужо

ёсць прыкметы таго, што яны развіваюцца разам: армянскі дудук выкарыстоўваецца разам з сінтэзатарам; у ірландскай музыцы сучасныя электронныя інструменты спалучаюцца з традыцыйнымі этнічнымі. І гэтыя два імкненні – камп'ютэрны стыль і павага да жывых народных інструментаў, – мне здаецца, могуць даць добрыя вынікі.

Гэта цікава

Зміцер Сасноўскі – аўтар падручніка па гісторыі беларускай музыкі «Гісторыя беларускіх музыкальных уплываў», яшчэ не выдадзенага. У ім ён, у прыватнасці, распавядае пра тое, як беларуская музыка трапляла за мяжу, чаму беларускія музыкі станавіліся вядомымі на Захадзе. Ці ведаеце вы, напрыклад, што Бетховен у сваёй 9-й сімфоніі выкарыстаў чатыры беларускія народныя мелодыі? А што вядомы змагар за незалежнасць Тадэвуш Касцюшка пісаў вальсы?

Віктарына

«Дрыгула» ў падарунак

Увага! У вас ёсць магчымасць атрымаць у падарунак дыск гурта «Стары Ольса» – альбом «Дрыгула». Той, хто першы правільна адкажа на нашы пытанні, стане яго шчаслівым уладальнікам.

1. Раствлумачце, адкуль пайшла назва гурта «Стары Ольса».
2. Як называецца і чым займаецца Тэатр старадаўняй культуры, які існуе пры гурце «Стары Ольса»?
3. Раствлумачце, што такое Рэбек і шалмей?

Фота з архіва гурта «Стары Ольса»

«Лекі ад Меланхоліі» – без рэцэпту!

У аптэцы «Дынаміка» з'явіліся новыя эфектыўныя лекі для тых, каму сумна. Вядомы мінскі гурт «Лекі ад Меланхоліі» (па-руску «Лекарство от Меланхолии» або «Л.О.М.») выконвае софт-, хард- і рэтра-рок і прапануе вам прыняць удзел у розыгрышы чатырох (!) сваіх альбомаў!

1. Адкажыце, як называецца чацвёрты па ліку альбом гурта «Лекі ад Меланхоліі»:

- а) «Прости-прощай»;
- б) «Without...»;
- в) «ЗмееЛОМ»;
- г) «ЛОМтик манго».

2. Заснавальніка і лідэра гурта завуць...

- а) Максім Кананенка;
- б) Зміцер Яўтушэнка;
- в) Яўген Салдаценка;
- г) Сяргей Крывашэў-Памідораў.

3. Назавіце хобі вакаліста гурта «Л.О.М.»:

- а) падарожжы;
- б) калекцыяніраванне паштовак;
- в) настольны тэніс;
- г) прафесійны покер.

4. Набыць альбомы гурта «Лекі ад Меланхоліі» можна...

- а) у аптэках «Зялёны крыж»;
- б) у сетцы магазінаў «Містэрыя гуку»;
- в) у рэстаранах;
- г) толькі праз Інтэрнет.

5. На «Славянскім базары-2009» у Віцебску гурт выступаў...

- а) з гуртом «Науцілус Пампіліус»;
- б) на разагрэве ў Рыгора Лепса;
- в) з сольным канцэртам;
- г) напрыканцы выступлення Валерыя Меладзэ.

6. Якая гуказапісвальная кампанія выдае дыскі «Л.О.М.»?

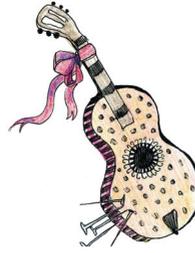
- а) West Records;
- б) «Містэрыя гуку»;
- в) «Маналіт»;
- г) «Саюз».

7. Гурт здзівіў прыхільнікаў фотасесіяй на тэму...

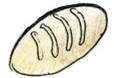
- а) юрыспрудэнцыі;
- б) медыцыны;
- в) гісторыі;
- г) займальнай фізікі.

Вядучая рубрыкі
Вольга НАВАЖЫЛАВА

Смех — дар Божы

Уладзімір ЛІПСКІ

Смяюцца ўсе, але кожны па-свойму. Адзін смяецца, каб яго не чулі. Другі — на ўсю іванаўскую.

Адзін — як парася свянцонае, другі — як з гары едучы.

Смяецца рачная вада з балота, што яно зыбаецца.

Смяецца кацёл з гаршчка, бо ён чорны.

Але ж смех не арэх — зуб не лупіць. Пасмяецца — не пакалечыць. Ведаю адно: лепш жартаваць, чым гараваць.

Дык давайце, сябры, весяліцца, як гэта ўмеюць рабіць мае землякі-аўцюкоўцы. У свой час я напісаў пра іх, Каласкоў ды Калінак, кнігу жартаў. Цяпер там, у Малых і Вялікіх Аўцюках, праходзяць усе-беларускія фестывалі народнага гумару. Там падчас свята збіраецца да трыццаці тысяч чалавек.

Як весела, як хораша ўсім! Чаму? Ды таму, што жарт, анекдот, падколка, прыпеўка, вясёлая байка — увесь гэты фальклор вельмі кранае душу кожнага чалавека. Добры смех ці не самы лепшы наш лекар.

Унук-аўцок, выконваючы школьнае заданне, дапытвае бабулю-вевавуху:

– Што табе запомнілася за доўгае жыццё?

– Ох, унучак, помню, дзевяць дзяцей нарадзіла. Раней меней і не рабілі... Аднойчы казёл, зараза ненажэрная, усю маю капусту зглуміў...

– Што больш сур'ёзнае прыгадаеш?

– Помню, унучак, як дзед нагу зламаў. А было ета тады, як наш баран з суседавым пабіўся...

Сачыненне ўнука-аўцока было высока ацэнена настаўнікам.

Пісалі сачыненне, як хто правёў лета. І трэба было зрабіць вывад.

Малы аўцок накрэмзаў:

«Летам пасвіў кароў.

Вывад: каб тыя каровы падохлі».

Аўцок сыну:

– Сыноч, вось табе на дзень нараджэння падарунак ад мяне – гітара.

Сын як закрычыць ад радасці:

– О, татачка, вялікі табе дзякуй! Але ж пачакай, чаму яна без струн?

– Э, сыноч, не ўсё адразу. Навучышся іграць, тады і струны купім.

Рэйсавы самалёт Мінск–Кіеў ляціць над Аўцюкамі. Сцюзардэса падбягае да лётчыка:

– Адчыніце люк, двое аўцюкоўцаў хочуць выйсці.

– Э-э, учора аднаго тут выпусцілі, а трое ўскочылі...

Аўцюкоўцы, як і ўсе гомельцы, – саляеды.

Што прыдумалі: каб свіння хутчэй расла, заднія ногі свінні зацэментоўваюць, а карыта з ядой кожны дзень адсоўваюць далей і далей.

Убягае ў сельскую аптэку малы аўцюковец:

– Цётка-Калінка, дайце якога-небудзь парашка.

– Навошта?

– Каб зменшыць боль.

– А каму патрэбны лекі?

– Мне.

– Навошта?

– Разбіў люстру, дак бацька вечарам лупіць будзе...

У аўцюкоўца спыталі:

– Што рабіць лысаму, калі ў яго засталіся дзве валасіны?

– Адну хай зачэша налева, другую – направа.

– А калі адна?
 – Хай ходзіць кудлаты.
 Сын таго аўцюкоўца ўбачыў
 лысага і закрычаў:

– Бацька, паглядзі! У дзядзькі ўсё лоб і лоб. А дзе яго галава?

Настаўніца дапытваецца ў Марусі:

– Купалу ведаеш?
 Маўчыць.
 – Коласа ведаеш?

Маўчыць.
 – Які памер абутку носіш?

– Сорак першы.
 – Сядай – тры!

– Дзеці, прыдумайце словы на літару «Б».

Пецька падняў руку:
 – Я прыдумляць не буду.

– Чаму?
 – Мама сказала, каб у школе не мацюкаўся.

Дзеці з дапамогай выхавальніцы прыдумалі словы на літару «Б»: бусел, булка, баба, бубен, бык...

Сядзіць Пецька і кажа:

– А праўда, добрыя словы, я й не ведаў...

Аўцюк звоніць у гаспадарчы магазін.

– Калінка, цвікі ёсць?
 – Ёсць! Якія вам трэба?

Паклаў трубку. Паказвае на руцэ, якой даўжыні яму патрэбны цвікі.

Ідуць тры хлопцы па Гомелі. Пасярэдзіне – аўцюк і вельмі ж смяецца. У яго пытаюць:

– Чаго табе весела?

– Разумееш, каласок, той, што злева, трошкі чытае. Той, што справа, трошкі піша. Прыемна прайсці з разумнымі...

Васьмікласнік не вывучыў урок па нямецкай мове. Настаўніца даймае пры ўсім класе:

– Міша, прызнайся, па якой прычыне не вывучыў урок?

– А ведаеце, Марыя Іванаўна, у мяне падручнік напісаны па-беларуску.

– Ладна, сядай!..

Клас гримнуў дружным смехам.

Вучань пытае ў вучня:

– Чаму дробненька напісаў сачыненне?

– Каб настаўніца не бачыла, колькі ў мяне памылак...

– Доктар-Каласок, палячы, захварэў.

– Што баліць?

– Жывот.

– Ад чаго баліць?

– Ад смеху!

От і кажуць у Аўцюках: «Не кожны хворы, хто стогне».

МОЙ МАБІЛЬНІК ЗАЎСЁДЫ СА МНОЙ

Вера ЕРМАКОВА

Фота: RU

У XX стагоддзі адбылася кардынальная змена этыкету — у бок прастаты і прагматыкі. Нормы ветлівасці павінны быць, па-першае, зручнымі, па-другое, зразумелымі, па-трэцяе, карыснымі. Так лічыць сеньёра Эльда Ланца — буйнейшы заходнееўрапейскі эксперт у пытаннях этыкету, да меркаванняў якой прыслухоўваюцца нават каралеўскія асобы.

Прасцей, яшчэ прасцей!

Тры гады таму Эльда Ланца выпусціла новую кнігу, прысвечаную правілам паводзін сучаснага чалавека. Галоўная ідэя, якая праходзіць праз усе раздзелы гэтага маштабнага твора — трэба быць прасцей. Так, сёння не лічыцца прыкметай выхаванасці жадаць добрага здароўя чалавеку, які чхнуў побач з вамі: тым самым ён дапусціў парушэнне правілаў добрага тону і больш за ўсё хацеў бы, каб ніхто не звярнуў на ягоную памылку ўвагі. Не абавязкова здзіраць з падарунка паперку з абазначэннем цаны: мы ўсе добра ведаем, што пачым, а

рэшткі неахайна адарванай паперкі толькі сапсуюць знешні выгляд рэчы. Не варта дзякаваць таму, хто проста выканаў сваю работу: прадаўцу, афіцыянту, іншым прадстаўнікам абслуговага персаналу. І ўвогуле, доўгія падзякі лепей пакінуць у мінулым: якую б дапамогу ці паслугу вам ні аказалі, дастаткова простага, кароткага «дзякуй». Тое ж датычыць прабачэнняў: віну сваю досыць прызнаць аднойчы. Жадаеце прадэманстраваць, як вам сорамна за свой учынак? Знайдзіце магчымасць даказаць гэта справай, а не словам.

І ўсё ж ёсць сферы нашага жыцця, дзе правілы этыкету вызначаны строга і дакладна. Адна з іх — тэлефонныя размовы. Гэта лагічна: тэлефон (і ўсё больш — мабільны тэлефон) сёння адыгрывае важную ролю ў нашым жыц-

ці. Таму, шанойныя сябры, каб вы не выглядалі смешнымі або нявыхаванымі, нагадаю вам

ПРАВИЛЫ КАРЫСТАННЯ

Нельга забывацца выключачаць апарат у тэатрах, бальніцах, бібліятэках і іншых грамадскіх месцах (як і падбіраць мелодыю і гучнасць званка ці ставіць рынгтоны, якія гучаць непрыемна для навакольных).

Недапушчальна, не спытаўшы дазволу, карыстацца чужым мабільнікам.

Дазваніўшыся, перш-наперш трэба павітацца і пацікавіцца, ці мае чалавек у гэты момант магчымасць размаўляць.

Пачуўшы голас у тэлефоннай трубцы, адразу абавязкова прадставіцца (за выключэннем тых выпадкаў, калі вы тэлефануеце добрым знаёмым, якія без сумнення пазнаюць нумар вашага тэлефона).

У невялікіх замкнёных памяшканнях, дзе акрамя вас знаходзяцца незнаёмыя людзі (грамадскі транспарт, кабіна ліфта, невялікія крамы, чэргі), старайцеся размаўляць па мабільным максімальна ціха і коратка. А лепей – наогул устрымайцеся ад размовы.

Калі выходзіце з памяшкання нават на невялікі час, тэлефон абавязкова забірайце з сабой: тым, хто застаўся, не надта прыемна бясконца слухаць чужыя рынгтоны.

Не дазваніўшыся адразу да чалавека, не варта непакіць яго сваі-

мі званкамі зноў і зноў: абанент убачыць непрыняты выклік і, хутчэй за ўсё, ператэлефануе вам. Калі гэтага не адбудзецца на працягу некалькіх гадзін, – можаце паўтарыць спробу.

Калі вы самі заўважылі непрыняты выклік, перазваніце і, калі нумар, з якога званілі, вам не вядомы, назавіце свой ці прадстаўцеся.

Калі вы карыстаецеся камерай або фотаапаратам свайго тэлефона, паважайце чужое прыватнае жыццё! Не рабіце здымкаў ці запісаў, не спытаўшы дазволу.

Калі падчас гутаркі ў вас звоніць мабільнік, абавязкова папрасіце прабачэння ў суразмоўцы, прыміце выклік і размаўляйце як мага больш коратка.

Нельга звяртацца да чалавека, адначасова размаўляючы па мабільным!

Прыемных тэлефонных кантактаў!

Фота Крысціны ПЕРЖУКОВАЙ

Падарожжа ў краіну лялек

Алена МАСЛА

Знаёмства з традыцыйнымі, абрадавымі і абярэжнымі лялькамі мы пачалі з расповеду пра Дзесяціручак і Неразлучнікаў («Бязрозка», № 2). Сёння ж вы даведаецеся пра вельмі простых у выкананні, але вельмі важных па сваім прызначэнні лялек.

Аддарачак на падаруначак

Даўней, калі нашыя прабабулі, як кажуць, пешшу пад стол хадзі-

лі, з гэтай лялечкі пачыналася іх навучанне і рукадзеллю, і этыкету.

Чаму рукадзеллю – зразумела. Так дзеці з чатырох, а то і з двух гадоў спасцігалі найпрасцейшыя навыкі работы з матэрыялам, трэніравалі рукі, прызвычайваліся майстраваць.

А пры чым тут этыкет?

Аказваецца, існавала правіла: калі дзіцяці нешта дарылі, трэба было аддзячыць дарыцелю такой вась самаробнай лялечкай. Не проста падарунку парадавацца, а і ўмець самому парадаваць чалавека. А трэба сказаць, гэтыя знешне простыя лялечкі насамрэч надзелены нейкай прыцягальнай магічнай сілай – відаць, таму, што сагрэтыя цеплынёй рук, думкамі пра таго, для каго робяцца. І таму такое ўзаемнае адорванне

нярэдка спрыяла завязванню цёп-
лых адносін паміж людзьмі.

Як зрабіць Аддарачак на падаруначак

Для вырабу гэтай лялькі, як і ўсіх астатніх традыцыйных лялек, бяруцца толькі натуральныя матэрыялы: прамавугольны кавалачак ільну альбо квяцістага паркалю. Спатрэбіцца нітка і яшчэ палоска тканіны шырынёй 1 см і даўжынёй 15 см. З яе скатаем цыліндрык, закладзём у большы кавалачак тканіны, зафіксуем «галаву» плячкі і крыж-накрыж перахопім «тулава».

Усё! Ваш Аддарачак на падаруначак гатовы парадаваць добрага чалавека.

Кувадкі

Гэтыя лялькі, якія цяпер выкарыстоўваюць як цацкі над люлькай немаўляці, нагадваюць пра старажытны і ўжо забыты абрад «Кувады».

Калісьці, як радзільных дамоў яшчэ не было, немаўляты з'яўляліся на свет дома. І калі пачыналіся роды, бацьку з рэшатам як выпраўлялі ў лазню. Там ён павінен быў сядзець на гэтым рэшаце і што ёсць моцы крычаць.

Рабілася гэта для падману злых духаў. Каб не лезлі яны ў хату, дзе нараджаецца новае жыццё, а памкнулі ў лазню на крыкі. А там якраз і віселі яркія Кувадкі – плячкі, у каторыя і павінны былі падманутыя злыдухі скочыць...

Пасля, падчас абраду ачышчэння, тыя Кувадкі спальваліся, злыя духі – разам з імі. Адпаведна, ні

дзіцяці, ні маці нічога не пагражала.

Кувадкі трэба рабіць яркімі, іх павінна быць няцотная колькасць на адной нітцы – тры, пяць... Пажадана, каб у Кувадках прысутнічаў чырвоны колер – ён, як верылі нашы продкі, дапамагае ад сурокаў.

Матэрыялы

На Аддарачак: палоскі тканіны – адна даўжынёй 25-30 см і шырынёй 8-10 см; другая – 1x15 см, чырвоная нітка.

Для Кувадак – квадраты яркага паркалю 30x30 см (для тулава), для ручак – кавалак тканіны 5x1-5 см, чырвоныя ніткі, стужка.

Памятайце правіла: традыцыйна для вырабу лялек выкарыстоўваюць натуральныя матэрыялы.

КАРАЛЕЎНА ЖАБКА, а таксама жабурынне, апалонікі і рапухі

Галіна БУЯШОВА,
Канстанцін ДРОБАЎ (фота)

Нагадаем: у навагоднім нумары часопіс «Бярозка» і паэтычны тэатр «Арт.С» абвясцілі конкурс на лепшы твор, прысвечаны жабкам. Чаму менавіта ім? Паводле дванаццацігадовага праекта «Святкуйма беларускае», распачатага паэтычным тэатрам у 2009 годзе, год 2010 абвешчаны годам Зялёнай Жабкі (папярэдні, 2009, быў годам Божай Кароўкі). Вынікі конкурсу паабяцалі падвесці ў красавіку, калі абуджаюцца жабкі. Пакуль жа справа дайшла да абвясчэння пераможцаў, жабкі не проста абудзіліся — яны нанеслі жабурыння, з яго павывеліся апалонікі і сталі маладымі прыгожымі жабоцькамі. Так што ў свеце нашай Каралеўны пабольшала жывых істот!

Карына ГУЗАВА, г. Мінск. «Жаб Жабых»

Нямала аказалася і прыхільнікаў жыць паводле свайго, а не ўсходняга, календара. Рэдакцыя атрымала шмат прысвечаных жабкам допісаў, малюнкаў, вершаў. Але адзначыць мы вырашылі чытачоў дзіцячай бібліятэкі № 10 г. Мінска. Тут па ініцыятыве Юліі Сярмяжка, загадчыцы бібліятэкі (і, што вельмі істотна, калекцыянеркі жабак!) наладзілі спачатку выставу, прысвечаную жабам, а пасля і вясёлае мерапрыемства.

На выставе знайшлося месца жабкам з калекцыі Юліі Міхайлаўны, кнігам пра жаб, малюнкам і самаробкам чытачоў бібліятэкі. Ілона Кочава і Вера Капылова прачыталі ўласныя вершы. А пасля ўсе, хто сабраўся на свята, слухалі выступы пісьменніц Алены Масла і Аксаны Спрычан.

На свяце крумкалі і скакалі, як жабкі, усе жадаючыя. А ўжо гісторый пра адметнасць і карысць жаб наслухаліся — не пераказаць! Пераможцамі ж абвясцілі ўсіх чытачоў дзіцячай бібліятэкі № 10, якія стваралі свята і бралі ў ім удзел. Прызам быў вялізны торт з выявай сімпатычнай жабкі, які спецыяльна да гэтага дня спяклі кандытары.

Яна ПІНТКОЎСКАЯ, г. Мінск